

Proiectul PNUD Early Warning System ROM/99/006

Executat de

SOCIETATEA ACADEMICĂ DIN ROMÂNIA (SAR)

La inițiativa Ministerului Afacerilor Externe al României

NOTĂ

Punctele de vedere exprimate în această publicație reflectă exclusiv opiniile experților implicați în proiect și nu reprezintă neapărat vederile sau poziția oficială a Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare. Termenii folosiți și modul de prezentare a materialului nu implică în nici un fel expresia oricărei opinii din partea Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare sau a Secretariatului Națiunilor Unite privind statutul oricărui stat, teritoriu, oraș sau regiune, sau delimitarea frontierelor sau a granițelor. Menționarea unor nume de firme sau de produse comerciale nu implică susținerea acestora de către Națiunile Unite.

RAPORT DE AVERTISMENT PRIVIND POTENȚIALUL DE CRIZĂ

ROMÂNIA
Numărul 6 / 2002

PROGRAMUL NAȚIUNILOR UNITE PENTRU DEZVOLTARE

SOCIETATEA ACADEMICĂ DIN ROMÂNIA

RAPORT DE AVERTISMENT PRIVIND POTENȚIALUL DE CRIZĂ
PNUD – SOCIETATEA ACADEMICĂ DIN ROMÂNIA (SAR)

SUMAR

EVOLUȚIA PRINCIPALILOR INDICATORI	3
SUMAR	4
ECONOMIE.....	5
Amenințări la adresa refacerii economice?.....	5
Avertismente legate de privatizare.....	10
Performanța economiei în primul semestru 2002.....	16
SOCIAL.....	19
Noul Cod al Muncii : povara rămâne pe spatele angajatorului	19
Protecția copilului – realizări și provocări.....	26
POLITICĂ.....	35
Înainte și după Praga: o agendă practică a aderării la NATO.....	35
LISTA DE FIGURI	42

EVOLUȚIA PRINCIPALILOR INDICATORI

	Trim. I 2001	Trim. II 2001	Trim. III 2001	Trim. IV 2001	Ian - 2002	Feb - 2002	Mar - 2002	Apr - 2002	Mai - 2002	Iunie - 2002	Iulie - 2002	August - 2002	Tendința
Creșterea PIB (analizată trimestrial), %	4,8	5,1	5,1	5,4			3,1			5,7			↗
Devalorizarea leului, medie lunară, %	2,1	1,9	1,5	1,2	1,9	1,3	0,9	1,7	0,2	0,17	1,6	0,7	↘
Inflația, medie lunară, %	2,7	2	1,8	2,4	2,3	1,2	0,4	2	1,9	1,2	0,6	0,8	↘
Rata dobânzii (BUBOR, o săptămână) %	3,4	3,2	2,6	2,6	2,7	2,5	2,5	2,4	2,4	2,14	2,0		↘
Producția industrială, % evoluție	6,8	-0,3	-0,6	-3,0	4,6	3,8	5,6	1,7	2,0	1,1			↗
Deficitul comercial, medie lunară FOB/CIF (milioane USD)	274	408	205	504	257	239	263	340	344	347	430		↗
Rata șomajului, %	10,7	9,3	8,1	8,1	12,4	13,2	13	11,1	10,2	9,6	9		↘
Salariul mediu net, USD	99,2	96,3	92,9	96,4	114,1	106,3	111	118,5	114	121,0	122		↗
Pensionari / angajați	0,97	0,97	0,98	1			1,01			1,011			↗
Încrederea în guvern, % (Actualul guvern este capabil să îmbunătățească situația)	57	46	48**	42	45		38				32		↘
Pesimism, % (Țara se îndreaptă într-o direcție greșită)	54	52	44**	48	51		57				62		↗
Bunăstarea subiectivă, % (Trăiesc mai bine decât anul trecut)	18	19	19**	22	11		12				11		-

* *projection;* ** *urban population only*

S U M A R

România a înregistrat performanțe macro-economice surprinzătoare în ultimii ani. Totuși, există motive de îngrijorare. Secțiunea **Economic** analizează principalii factori care amenință redresarea economică. Acumularea unor credite ascunse în sectorul energetic poate duce la noi scheme perdante de tip „Bancorex”. Ultimele date furnizate de Institutul Național de Statistică arată că sectorul energetic continuă să fie o frână în calea dezvoltării economice (productivitate scăzută, salarii reale ridicate). Guvernul trebuie să preîntâmpine o eventuală criză, chiar dacă presiunea socială este contrară.

Tot în secțiunea economică este lansat un avertisment în privința modului de administrare a privatizării BCR și a companiei naționale PETROM. O evoluție fericită în sine, privatizarea trebuie să țină cont mai ales de nevoia de a crea o piață concurențială. Cele două companii au importanță pentru întreaga economie, de aceea privatizarea nu trebuie să ducă la monopoluri periculoase.

Secțiunea **Social** semnalează posibilul impact negativ pe care viitorul cod al muncii îl poate avea asupra angajatorilor. Situația copiilor instituționalizați a constituit un punct delicat pe agenda relațiilor României cu Uniunea Europeană. Raportul nostru revine asupra acestui subiect pentru a examina progresele înregistrate în situația acestei categorii sociale.

Secțiunea **Politic** evaluează situația României în perspectiva intrării în NATO. Care vor fi costurile și oportunitățile noului statut de aliat? Invitația este doar începutul, România mai trebuie să depună eforturi până la ratificarea tratatului. Asupra unei controverse de ultim moment, Raportul susține decizia guvernului de a semna un acord bilateral cu SUA prin care militarii americani nu vor fi extrădați către Curtea Penală Internațională. A fost soluția corectă în circumstanțele date.

ECONOMIE

AMENINȚĂRI LA ADRESA REFACERII ECONOMICE?

În ultimul an și jumătate am fost – oarecum neașteptat – martorii unei îmbunătățiri a situației economice din România, realitate care a contrazis previziunile sumbre făcute atât de analiștii români cât și de cei străini. Creșterea economică a rămas la cote înalte, în ciuda recesiunii economice mondiale. Deficitul de cont curent a fost controlabil, iar exporturile au ținut pasul cu importurile chiar dacă moneda națională s-a apreciat față de dolarul american în termeni reali. La fel de adevărat, creșterea monedei europene în comparație cu dolarul a contribuit la această evoluție, întrucât UE este principala destinație pentru exporturile românești. La fel de benefică a fost și creșterea constantă a fondurilor trimise acasă de către cetățenii români care lucrează în afara țării. Acești factori nu sunt însă suficienți pentru a explica în întregime performanțele macroeconomice ale economiei naționale. Rata inflației a scăzut simțitor în ultimii ani – pentru prima dată după 1989, Banca Națională reușind să determine așteptări dezinflaționiste în rândurile publicului.

Cum a fost posibil așa ceva? Este această refacere una solidă? Credem că, deși unele evoluții sunt fără doar și poate pozitive, aceasta se datorează în mare parte rezistenței sectorului privat din România care a reușit să susțină creșterea economică chiar și în condiții dificile. Prin contrast, în timp ce politicile macroeconomice au fost mai prudente și mai consistente decât cele cu care eram obișnuiți în ultimii zece ani, angajamentele asumate în privința grăbirii privatizării, a îmbunătățirii mediului de afaceri și a restructurării coloșilor industriali construiți în timpul comunismului nu au impresionat. Cele două mari privatizări încheiate în 2001 – Banca Agricolă și SIDEX – au fost inițiate de guvernul precedent, iar guvernul actual doar le-a finalizat – un merit care trebuie să îi fie recunoscut – însă este departe de a fi suficient. PETROM a reprezentat un obstacol în negocierile cu FMI, încă din momentul în care guvernul a început să pacifice sindicatele și să amâne restructurările de personal necesare. Alte privatizări importante care păreau deja stabilite încă de acum câțiva ani au revenit la nivelul de dezbateri conceptuale, iar guvernul rămâne ambivalent în privința soluției care ar trebui adoptată.

AVERTISMENT

Refacerea economică s-ar putea dovedi neviabilă pe termen lung în lipsa restructurărilor la nivel micro. Am mai pățit astfel în trecut.

Acest lucru nu este în mod necesar negativ atunci când sunt luate în discuție probleme cu un nivel înalt de complexitate, cum sunt cele care privesc sectorul energetic, care nu se pot rezolva în grabă și nici cu soluții simpliste, prin ignorarea posibilelor consecințe asupra politicilor de încurajare a competiției și a nevoii de a proteja consumatorii. E nevoie de o strategie coerentă, care să fie aplicată indiferent de presiunile venite din partea diferitelor grupuri de interes din domeniul energetic care doresc să întârzie cât mai mult privatizarea companiilor producătoare și distribuitoare de energie aflate în proprietatea statului.

În realitate, întrucât sectorul bancar a fost în mare parte restructurat în ultimii ani, rămâne totuși un pericol real ca sectorul energetic să devină al doilea furnizor de credite ascunse din economia românească, cu toate riscurile ce decurg de aici. Până acum câțiva ani, guvernele și grupurile de interes foloseau băncile de stat pentru a pompa bani în întreprinderile în pierdere cu scopul de a le păstra pe linia de plutire. O combinație clasică de dublu deficit (financiar și bugetar) a apărut concomitent cu o înrăutățire a situației deficitului de cont curent și o creștere a datoriilor externe. Monetizarea deficitului cvasifinanciar a însoțit acest fenomen conducând la o explozie a inflației în 1996, inversând tendința înregistrată anterior. Această strategie de forțare a creșterii economice (7% în 1995), în pofida dezavantajelor provocate de insuficiența restructurării a condus la creșterea nefirească a stocurilor și la deficite ascunse, la acumularea de credite neperformante și până la urmă la prăbușirea Bancorex-ului și a altor bănci, aducând un cost pentru bugetul public de aproximativ 2.5% din PIB. Acesta a fost un caz tipic de valuri provocate de politici publice menite să accelereze creșterea prin injectarea de resurse într-un sistem nerestructurat.

Utilitățile publice au devenit sursă de credite ascunse, la fel cum s-a întâmplat și cu băncile acum 6-7 ani. Fenomenul reprezintă un pericol major.

După 1997 nu a mai avut loc nici o monetizare masivă a deficitelor. Mai mult decât atât, furnizorii externi de credite sunt mult mai prudenți acum, după crizele financiare înregistrate în Asia și Rusia. Prin urmare, economia românească se resimte și prin creșterea arieratelor interne – cum ar fi deficitele cvasi-fiscale – acestea din urmă vor afecta grav bugetul dacă disciplina financiară nu se va îmbunătăți semnificativ în perioada care urmează. Spre deosebire de anii 1995-1996, procesul actual de refacere economică este amenințat de creșterea arieratelor și de posibila pierdere a controlului asupra deficitului bugetar în cazul în care deficitele cvasifiscale se transformă în deficite bugetare. Pe termen scurt amenințarea poate fi evitată prin împrumuturi pe piața externă, folosind utilități garantate de stat (un recent exemplu fiind Termoelectrica) și prin scăderea ratelor dobânzilor, care aduc o economie la cheltuielile bugetare programate. Pe termen mediu însă, libelarizarea capitalului de cont, programată pentru 2003-04, ar putea duce la creșterea datoriilor utilităților nerestructurate iar până la urmă, la o încărcare și mai mare a poverii bugetare.

Dinamica arieratelor prezentată în Fig. 1 sprijină opinia că utilitățile, aflate încă în proprietatea statului, au preluat rolul de surse de credite facile pentru companiile românești neprofitabile. S-ar putea să nu fie chiar o coincidență că ponderea de arierate în PIB, în mare parte provenite din facturi la energie neplătite, au crescut dramatic după 1997 în timp ce

băncile aflate anterior în proprietatea statului erau privatizate. Această evoluție vicioasă a fost semnalată și în numere anterioare ale raportului¹.

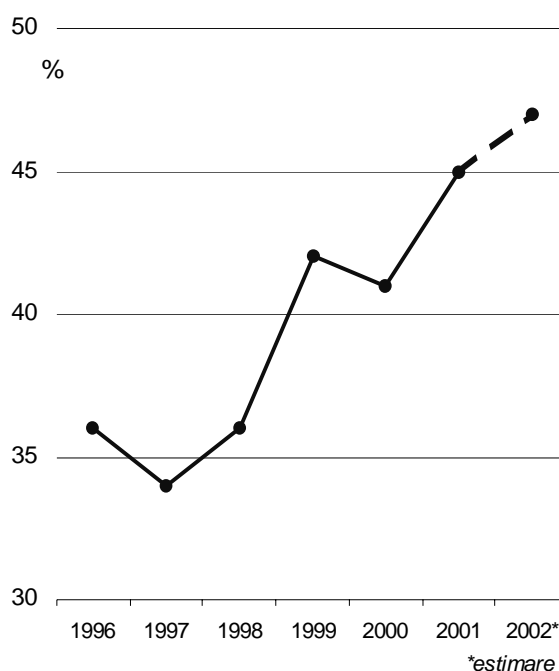
Fiind lipsite de acces la fonduri și resurse financiare, multe companii au început să privească neplata facturilor la electricitate ca pe o soluție la îndemână. Aceste firme se potriveau cu una din cele două descrieri de mai jos:

- firme mari nerestructurate aflate în proprietatea statului; acestea nu răspund la semnalele de pe piață, iar autoritățile se tem că falimentele însoțite de concedieri masive vor provoca probleme sociale.
- companii de stat importante (sau privatizate) puternic conectate la mediul politic, au capacitatea de a obține un tratament preferențial de la furnizorii de electricitate din proprietatea statului.

Din păcate, actualul guvern a dat semnale ambivalente prin admiterea publică a faptului că arieratele au devenit o problemă serioasă, însă s-au grăbit deseori să blocheze inițiative decisive atunci când companiile din sistemul energetic au încercat să deconecteze rău platnicii. Ca rezultat, companiile industriale care au acumulat imense arierate nu trebuie decât să își mențină încrederea că guvernul va veni până la urmă în ajutor. În 2002 guvernul a eliberat numeroase ordonanțe și norme de reeșalonare a datoriilor pe diferite perioade și/sau a împiedicat furnizorii să facă debranșări. De exemplu, o ordonanță dată în aprilie poate acum intra în aplicare după ce s-au publicat normele de punere în aplicare la sfârșitul lunii iulie. Ordonanța 59 permite furnizorilor de utilități să anuleze penalizările și să reeșaloneze datoriile în cazul în care beneficiarii plătesc noile facturi la timp.

La cererea datornicilor, companii de stat sau private, facturile pentru anii 2000 și 2001 se reeșalonează sub formă de rate lunare. Penalizările și amenzile legate de neplata datoriilor urmează fie să fie reeșalonate sau amânate până după ce se plătește ultima rată a datoriilor astfel reeșalonate. Multe companii care și-au plătit facturile la timp consideră că aceste favoruri acordate datornicilor ar fi necinstite., din moment ce sunt chiar subvenții ascunse pentru cei fără performențe.

Fig. 1. Evoluția combinată a arieratelor, % PIB



¹ Viabilitatea creșterii din 2001 este discutată pe larg în rapoartele 4/2001, 5/2001, 2/2002, 4/2002, 5/2002. Problema arieratelor este analizată în *Raportul Anual* pe 2001. Toate rapoartele sunt disponibile în limba română la www.sar.org.ro și în engleză la www.undp.ro

Mai mult decât atât, aceste măsuri nu fac decât să întărească ideea că toate problemele generate de debranșările de la sistemul de distribuție a gazului sau energiei din luna aprilie și înțelegerile la care s-a ajuns privind reeșalonările nu sunt decât o încercare de a face pe placul FMI, de vreme ce noi angajamente urmează să fie încheiate între furnizori și datornici. Și chiar și acestea vor putea fi negociate din nou în momentul în care vor fi publicate normele de punere în aplicare pentru o altă ordonanță emisă în iunie, conținând o soluție de reeșalonare a datoriiilor care în unele cazuri atinge o limită de zece ani pentru recuperarea penalităților.

Mai presus de toate, legea 137 privind îmbunătățirea ritmului privatizării interzice furnizorilor de utilități să debranșeze companiile care sunt pregătite de privatizare. Aceste companii sunt sub o administrare specială, însă acest lucru nu înseamnă neapărat că urmează să fie privatizate în viitorul apropiat – astfel, aceste companii s-ar putea simți favorizate și îndreptățite la un tratament similar – ceea ce ar fi un motiv în plus pentru încetarea plăților. În aceste condiții este greu de prevăzut că furnizorii de utilități vor putea să îmbunătățească ritmul de colectare a banilor.

Utilitățile publice sunt și mai puțin pregătite să facă față problemelor de creditare și presiunilor pieței decât erau băncile în 1994-1996

Intrarea în procesul de privatizare ar putea astfel să devină o altă metodă prin care firmele care înregistrează pierderi își vor putea amâna plățile la nesfârșit. Pentru a fi eficient, procesul ar trebui să nu fie unul cu final deschis, ci ar trebui să urmărească termene limită stricte. Disciplina din politica salarială a fost de asemenea slabă în întregul sector public, dar în special în cazul monopolurilor neprivatizate și în industria grea, ceea ce a amenințat în mod repetat negocierile cu FMI. În România, veniturile medii sunt substanțial mai mari în sectorul public decât în cel privat. Sectorul energetic pierde bani nu numai prin costuri mari de operare sau aranjamente obscure cu clienții, dar și în relații similare cu furnizorii. Poliția din Iași și presa tocmai au scos la lumină o rețea extinsă de firme care se ocupa cu importul de combustibili lichizi pentru Termoelectrica, generatorul energetic național, care se pare că utilizează conexiunile interne proprii pentru a monopoliza oferta la prețuri mai mari decât oferta existentă pe piață. Experiența câștigată la SIDEX, care a fost vândut anul trecut către o companie multinațională, arată că doar un proprietar privat puternic poate pune capăt unor asemenea aranjamente, greu de evitat atâta timp cât firmele sunt administrate de către manageri numiți de stat.

Toate aceste probleme sunt serioase. Ultima serie de ordonanțe transformă furnizorii de utilități din România în creditori de facto pentru firmele comerciale – însă acestea sunt chiar mai puțin pregătite decât erau băncile (în 1990) să suporte presiunea reprezentată de creditare și de administrare a riscurilor prezente pe piață. Managerii de la stat fac cu greu față presiunilor de a ridica salariile în lipsa unui sprijin considerabil de la Guvern, aceasta deoarece muncitorii sunt puternic sindicalizați în industria grea. În cazul în care oficiali de rang înalt nu intervin și nu promovează un comportament cinstit în acest sector monopolist, nimeni altcineva nu o va face. Disciplina plăților se va deteriora chiar mai mult, fiind încurajată de lipsa consecințelor pentru neplată, pentru menținerea unui colectiv peste necesități, iar utilitățile vor continua să înregistreze pierderi în diverse forme – până când întreaga construcție se va prăbuși.

De fapt, factorii de decizie ar trebui să își asume responsabilitatea pentru reforme în sectoarele mari, monopoliste, chiar înainte de sosirea investitorilor strategici. Creditele comerciale ascunse provenite din utilități, indiferent de circumstanțe, ca un sistem de supraviețuire pentru companiile industriale, nu le va ajuta pe acestea să devină mai competitive și nici nu îi va ajuta pe manageri să mărească eficiența. Fiecare lună care trece în care arieratele cresc agravează situația acestor utilități publice și în cele din urmă pe cea a bugetului de stat, aceasta în cazul în care nu vor avea loc minuni economice. Prețul pentru tărărea picioarelor acum va fi plătit de public mai târziu, în multe moduri: scăderea prețurilor de achiziție la momentul în care sectorul energetic este în sfârșit privatizat, o povară mai mare pusă pe spatele viitorilor investitori, șocuri mai mari pentru public rezultate din alinierea de prețuri necesare. Guvernul este în cea mai bună poziție pentru a administra eficient relația între consumatori și furnizorii de utilități acum, cât timp ce cele din urmă se află în mâinile sale. Ar fi destul de nerealist să ne așteptăm ca viitorii proprietari privați să fie capabili să facă față mai bine problemei fundamental politice a reformării – sau a deconectării – marilor platforme industriale lipsite de eficiență.

Mai devreme sau mai târziu acest lucru va trebui să se întâmple. Potențialul de criză al situației actuale nu trebuie subestimat, iar amânarea deciziilor dure nu are sens. Acum, aproape de jumătatea mandatului, actualul cabinet ar trebui să evite ca realitatea din România să pericliteze imaginea îmbunătățită pe care o are în afară. Instituțiile financiare, partenerii străini și donatorii, ca și analiștii independenți au înțeles și au prețuit succesul înregistrat până acum: un sector financiar mai bun și mai stabil, scăderea inflației, recuperarea economică. Însă, în același timp, au subliniat și slăbiciunile care au rămas prezente în economia românească, în mare parte cauzate de politici economice neclare și lipsite de consistență.

Per total însă, indicatorii agregați la nivel macro arată bine pentru moment, unele dintre elementele fundamentale de la nivel micro sunt însă la cote îngrijorătoare. Cu eforturi însemnate, România a reușit să evite o criză majoră în 1999, însă costurile au fost foarte mari pentru contribuabil. În același timp, coaliția aflată atunci la guvernare a trebuit să plătească prețul politic al măsurilor luate cu scopul de a răspunde la tensiunile care s-au acumulat pe durata mai multor ani de zile în economia românească.

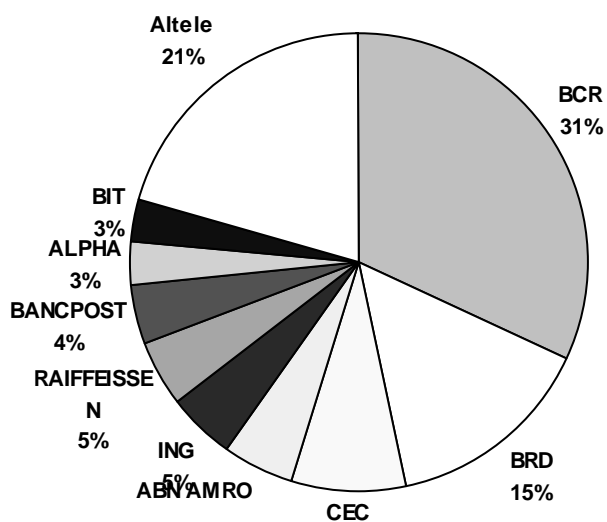
În momentul de față, presiunea este din nou în creștere. Guvernul actual ar trebui să învețe din greșelile trecutului și să fie conștient de amenințările la adresa situației economice actuale, reprezentate de creșterea arieratelor și de situația din ce în ce mai grea din domeniul utilităților publice. Spre deosebire de 1997, cifrele agregate arată rezonabil mai bine iar rata șomajului a ajuns la valori cu o singură cifră (și la aproape jumătate decât cea din Polonia, Bulgaria sau Slovacia). Aceasta este o bună ocazie pentru impunerea disciplinei financiare la nivel de firmă. Balonul creșterii trebuie desumflat înainte să se spargă.

AVERTISMENTE LEGATE DE PRIVATIZARE

Daniel Dăianu

Guvernul își propune să privatizeze Banca Comercială Română și Petrom, care sunt printre cele mai atractive companii de stat din România și, probabil, din Sud-Estul Europei. Există un calendar fixat în acest scop și a

Fig. 2. Procentul BCR în totalul mijloacelor fixe din sectorul bancar



fost deja ales consultantul (Daiwa Securities) în cazul BCR. Dar aceste două acțiuni programate constituie operațiuni de mare complexitate, care vor avea implicații deosebite.

1. BANCA COMERCIALĂ ROMÂNĂ

Privatizarea BCR trebuie judecată din câteva unghiuri diferite: rolul jucat de BCR în sistemul bancar românesc; rezultatul așteptat, în termeni de guvernare corporativă la nivelul întregului sector bancar; calendarul acestei operațiuni, în legătură cu programul de liberalizare a contului de capital; și ultimul, dar nu în cele din urmă, capacitatea Băncii Naționale de a absorbi șocurile adverse externe prin cooperare cu băncile comerciale locale. Se

poate remarca faptul că nu ne-am referit la valoarea tranzacției, deși nu este deloc un aspect de neglijat. Să detaliem în continuare abordările enumerate mai sus.

a) BCR "face piața"

Mărimea activelor și depozitelor atrase (aproximativ o treime din ansamblul sistemului bancar) vorbește de la sine. BCR are o putere de piață considerabilă, completată de informațiile private pe care le are despre clienții săi. Puterea de piață poate conduce cu ușurință la un comportament de monopol și poate afecta concurența în industria bancară. Dar mărimea BCR poate fi și un punct slab, dacă politica de credite este greșită și Banca devine captivă unor clienți mari, sau este obiectul presiunii guvernamentale de a a credita întreprinderile ineficiente.

Puterea de piață a BCR poate fi folosită cu consecințe mai mult sau mai puțin pozitive. De aceea, dacă va avea loc, privatizarea trebuie să țină cont de contextul potrivit care să prevină transformarea puterii de piață a BCR într-un monopol amenințător. În Ungaria, privatizarea celei mai mari bănci comerciale a fost precedată de divizarea acesteia; în Polonia, nu a fost nici o grabă în a privatiza cea mai mare bancă comercială locală. În ambele țări, problema puterii de piață și a politicii concurențiale a fost cântărită cu grijă.

b) Guvernanța corporativă

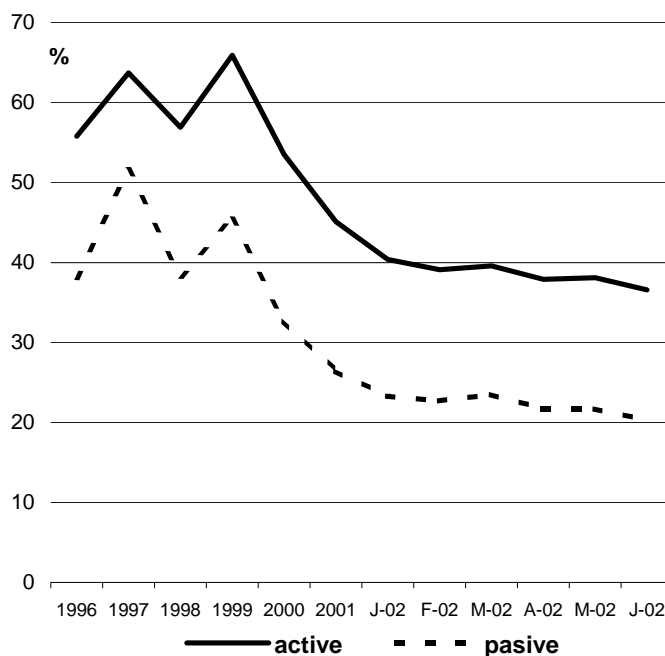
Privatizarea este văzută ca un mijloc de îmbunătățire a guvernantei corporative și de creștere a eficienței operațiunilor BCR și a profiturilor sale. În același timp, ea ar contribui la atât de necesara modernizare și îmbunătățire a serviciilor bancare. Efectele pozitive așteptate ale privatizării vor putea ajuta BCR să își mențină cota de piață. În prezent BCR resimte înnăsprirea concurenței în retail banking, urmare a preluării Băncii Agricole de către Raiffeisen, a deciziei Citibank de dezvoltare a serviciilor de retail și a pașilor înainte făcuți de BRD, ING și ABN-AMRO; alte bănci și-au întezit și ele eforturile de îmbunătățire a serviciilor oferite clienților corporativi și individuali. Fără îndoială, pentru BCR modernizarea implică multe investiții și o schimbare corespunzătoare a utilizării profiturilor curente (care până acum s-au îndreptat cu precădere către bugetul de stat).

Privatizarea BCR trebuie să întărească competiția și să crească eficiența în sectorul bancar românesc

Îmbunătățirea guvernantei corporative trebuie judecată pe fundalul încercării BCR de a deveni un "supermarket financiar", cu o gamă crescândă de tipuri de servicii financiare. Dar aceste tranzacții implică riscuri mari – într-o vreme a inovațiilor financiare permanente și a deschiderii piețelor financiare. BCR se găsește (asemeni celorlalte bănci românești) sub o presiune imensă pentru îmbunătățirea expertizei sale de management al riscului, în general, iar privatizarea ar putea fi un sprijin în această direcție în măsura în care noul (noii) investitori ar lua măsurile necesare pentru atingerea acestui scop.

Se ridică întrebarea: poate fi îmbunătățită guvernanta corporativă numai prin apariția unui investitor strategic, al unui jucător extern important? Nu neapărat, dacă noii acționari au forța financiară și capacitățile manageriale necesare. În plus, un jucător important din afară ar putea să nu fie soluția avantajoasă în privința creșterii concurenței în sectorul bancar românesc și a îmbunătățirii astfel a eficienței acestuia. După cum arată datele, eficiența sectorului bancar intern este destul de scăzută (Fig. 3) fiind ilustrată de diferențele mari dintre rata activă și cea pasivă a dobânzii.

Fig. 3. Rata dobânzilor active și pasive pentru clienții nebancari



Privatizarea BCR nu ar trebui să împiedice actuala echipă de conducere să îmbunătățească guvernanta corporativă și să avanseze pe calea modernizării. În acest scop, echipa de conducere trebuie să se dedice total modernizării și să respingă influențele politice nesănătoase.

c) Politica industrială

Privatizarea ar tăia decisiv cordonul ombilical care leagă BCR de încercările Guvernului de salvare a unor întreprinderi ineficiente. Probabil, acesta este un motiv prioritar pentru care FMI este atât de insistent în legătură cu privatizarea BCR, ca mijloc de înnăsprire a constrângerilor bugetare într-o economie care continuă să fie marcată de nivelul ridicat al arieratelor (al indiscipliniei financiare). Oriunde există bănci de stat în economii performante (Franta, Germania, Finlanda, Austria în Europa, Singapore sau Taiwan în Asia), disciplina financiară este regula fundamentală a jocului, iar creditele preferențiale sunt precis direcționate pentru susținerea unor sectoare specifice. Privatizarea BCR ar forța guvernul român să își revizuiască instrumentele politicii industriale, dacă va promova o astfel de politică.

d) Liberalizarea contului de capital (KAL)

Guvernul român s-a angajat să liberalizeze, în linii mari, contul de capital până în 2004, mult înainte de data probabilă a aderării la UE. O asemenea mișcare grăbită ar impune teoretic mai multă rigoare politicii macroeconomice și ar încuraja realocarea superioară a resurselor într-o economie care tânjește după resurse investiționale suplimentare. Dar așa cum arată experiența internațională, KAL este o măsură foarte riscantă dacă țara care o aplică nu a redus deja substanțial diferențele instituționale față de economiile avansate și nu este capabilă să susțină o politică fiscală și una monetară eficiente. Aceste probleme sunt extrem de relevante pentru România, câtă vreme aderarea la UE nu va avea loc în viitorul apropiat, iar euroizarea timpurie nu este considerată de guvern ca o opțiune realistă – abordare la care subscriem.

**Agenda
privatizării și a
liberalizării
contului de
capital trebuie
revizuită**

La prima vedere, privatizarea BCR s-ar încadra în direcția reformelor orientate către piață și, se speră, ar consolida și mai mult sistemul bancar, după însănătoșirea acestui sector în ultimii ani. Acesta ar fi scenariul optimist. Există însă și un scenariu pesimist, care nu ar trebui respins cu superficialitate. Acest scenariu ia în calcul noul cadru prudential și de supraveghere, insuficient testat, al sistemului financiar (bancar), inflația încă ridicată (la nivelul a două cifre), disciplina financiară precară din economia românească, etc. Dacă se produc șocuri adverse puternice, nu este clar cum se va comporta sectorul bancar în fața acestor presiuni. Capitalul social străin din bănci poate induce beneficii importante în termeni de competiție și întărire a guvernantei corporative. Dar acesta nu este un instrument magic, în sine, pentru funcționarea de ansamblu a economiei, și ar putea chiar spori dificultățile create în cazul unor ieșiri masive de capital. După cum remarca Alexander Lamfalussy, o eminentă cenușie a lumii financiare, "toate peste toate, cu cât este mai mare integrarea unei economii emergente pe piețele globale, prin tranzacții curente, fluxuri de capital pe termen lung și investiții străine directe, cu atât devine mai puțin

eficace mecanismul de control asupra intrărilor sau ieșirilor de capital pe termen scurt”².

Cineva ar putea spune că apropierea de UE reduce nevoia de control al capitalului pe termen scurt, întrucât majoritatea comerțului României (peste 65%) se desfășoară cu UE. Este oare înțeleaptă o asemenea argumentație? Poate și trebuie România să renunțe la controlul mișcărilor de capital și să liberalizeze contul de capital într-un interval de timp atât de scurt? Mai degrabă nu. Și dacă acceptăm o abordare mai precaută, atunci trebuie să ne preocupăm de contextul privatizării BCR. Mai mult, aderarea României la UE nu este de actualitate imediată, fapt ce ar trebui să sprijine o abordare precaută.

În fapt, problema fundamentală pentru sistemul financiar și bancar românesc este testarea noului cadru prudential și de supraveghere (introdus după suita de colapsuri bancare și înșelătorii financiare din anii '90). Această problemă este mai importantă decât privatizarea BCR indiferent de circumstanțe – cu excepția situației în care privatizarea BCR este percepută ca o condiție sine qua non pentru atingerea obiectivului prioritar de creare a unui sistem financiar care să funcționeze eficient.

e) Dialogul BNR cu băncile comerciale

Observațiile de mai sus pun la încercare credința că proprietatea străină asupra băncilor îmbunătățește, ipso facto, dialogul de politică monetară dintre Banca Națională și băncile comerciale. Când privatizarea și funcționarea unor jucători de renume internațională îmbunătățesc enorm mediul de afaceri local, se presupune că se îmbunătățesc, de asemenea, comunicarea și coordonarea în domeniul politicii monetare. Dar nu trebuie să ometem și eventualele efecte negative. După cum demonstrează crizele din Conul Sudic al Americii Latine, băncile străine, atunci când sunt afectate de condițiile locale, sunt tentate să adopte o poziție de minimizare a pierderilor și încearcă să iasă din “incurcatură”; iar această atitudine poate complica o situație deja precară și accentuează sentimentul negativ al pieței. De aceea, este rațional să fie menținut un echilibru între capitalul local și cel străin în sectorul bancar.

Concluzia este că o bună guvernare trebuie susținută de politici macroeconomice sănătoase, de constrângeri bugetare tari, și de implicarea semnificativă a tuturor actorilor interni (fie ei cu capital local sau străin) în buna funcționare a economiei.

Recomandare

Privatizarea BCR trebuie examinată cu multă atenție în contextul nevoii de creștere a concurenței și de evitare a creării unui puternic monopol privat. Totodată, capitalul local trebuie să rămână implicat în sectorul bancar românesc, fapt care are consecințe asupra modalității de privatizare a BCR. Mai exact, ar fi înțelept ca o parte importantă a sectorului bancar românesc

² Alexander Lamfalussy, “Financial Crises in Emerging Markets”, New Haven, Yale University Press, 2000, p.132

să aibă participarea capitalului autohton, jucând rolul de "nisip aruncat între roțile mobilității capitalului". Aceasta presupune să nu grăbim liberalizarea deplină a contului de capital până când nu vor fi îndeplinite condițiile macroeconomice și instituționale necesare.

2. PETROM

Noul acționar majoritar al Petrom ar trebui să fie un investitor strategic cu interese în construirea conductei Constanța-Trieste

Petrom, cea mai mare companie din industria românească, este la rândul său programată pentru privatizare. Ea a contractat recent un împrumut BERD, de 150 milioane USD, care urmărește să ajute compania să își îmbunătățească funcționarea și să pregătească terenul pentru privatizare. Petrom este o firmă cu profit, deși ar putea fi și mai profitabilă prin raționalizarea unora dintre operațiunile sale care merg în pierdere.

Această analiză nu intră în detaliile tehnice ale unui eventual proces de privatizare. Dar există o serie de aspecte care merită subliniate când se discută privatizarea Petrom. În primul rând, este vorba despre specificul industriei petrolului – o marfă strategică, care se afla în epicentrul geopoliticii mondiale. Marea Caspică devine tot mai proeminentă în peisajul marilor bazine petrolifere ale lumii, într-un moment de acumulare de tensiuni în relațiile internaționale și de creștere a valului de amenințări neconvenționale. Mai mult, așezarea geografică a României poate constitui un avantaj în urma reconfigurării rutelor de transport de gaz și de petrol din regiune.

De vreme ce Petrom are o asemenea importanță strategică pentru economia românească, privatizarea sa nu ar trebui despărțită de modul în care România își definește interesele sale economice (și nu numai). România susține de mai mult timp ideea construirii unei conducte de petrol care să transporte petrolul caspic pe ruta Constanța – Trieste. În urma evoluțiilor politice de la Belgrad, acest proiect ar trebui să devină mult mai atrăgător, iar un recent semnat acord tripartit între România, Yugoslavia și Croația (semnat pe 10 septembrie) deschide calea concretizării acestei idei. Multe depind însă de interesele marilor jucători de pe piața petrolului și de planurile principalelor companii petroliere.

Conducta de petrol Constanța – Trieste este un proiect foarte costisitor, și fezabilitatea sa ține de rețeaua de coridoare de transport care va fi stabilită pentru întreaga regiune caspică și a Mării Negre. Dacă așa stau lucrurile, este firesc să legăm privatizarea Petrom de interesul uneia dintre marile companii petroliere pentru construirea conductei Constanța – Trieste. Este posibil ca previzibila invitare a României și Bulgariei pentru aderarea la NATO să crească șansele de demarare a acestui proiect.

3. UTILITĂȚILE PUBLICE

Analiza precedentă din acest Raport subliniază că întârzierea impunerii disciplinei financiare în economie înrăutățește condițiile unei privatizări avantajoase a utilităților publice – privatizare văzută ca un mod de creștere a eficienței lor și, în consecință, de scădere a prețurilor pentru consumatori. De aceea apare un pericol real ca potențialii investitori să fie în primul rând interesați de înțelegeri care să le garanteze prețuri remunerative (care să acopere costurile și să asigure o anumită rată a profitului). Există unele experiențe relevante în restul lumii care alimentează o astfel de temere.

**Indisciplina fiscală din
sectorul utilităților
îndepărtează eventualii
investitori**

Un număr anterior al acestui Raport evidențiază acest posibil rezultat nefericit în domeniul producției și distribuției energiei, dacă nu vor fi bine negociate contractele de privatizare³ astfel încât consumatorii locali să fie protejați corespunzător. În acest context, problema cadrului legislativ capătă o semnificație extraordinară. Utilitățile publice, fie că se află în mâinile statului sau ale unor particulari, trebuie reglementate astfel încât consumatorii, și economia în general, să fie protejați și să se bucure de beneficiile posibile.

Înrăutățirea condițiilor internaționale reduce disponibilitatea potențialilor investitori de angajare în proiecte de amploare, crescând prima de risc. Din acest motiv, Guvernul României nu ar trebui să aplice o strategie de tipul "așteptându-l pe Godot"; el ar trebui să încerce să îmbunătățească disciplina financiară în economie și să întărească astfel situația financiară a utilităților publice, ceea ce le-ar ajuta pe acestea să întreprindă investițiile de care au nevoie. Managementul utilităților publice, care sunt încă proprietate de stat, poate fi și trebuie îmbunătățit, iar comportamentul monopolistic limitat, în beneficiul consumatorilor.

Starea financiară precară a producătorilor români de energie ar trebuie să ne reamintească necesitatea de a trata cu atenție modalitatea de privatizare a lor. În același timp, guvernul trebuie să depună toate eforturile de a-i aborda în forță pe marii datornici. Dacă disciplina financiară nu este îmbunătățită substanțial, stabilitatea economică a țării ar fi periclitată pe termen mediu (cu transformarea deficitelor quasi-fiscale în deficite fiscale), iar înclinația investitorilor străini de a se implica pe piața românească ar scădea; în cele din urmă, consumatorii români și-ar vedea situația deteriorată. Apare un cerc vicios, câtă vreme investiții masive sunt necesare pentru reducerea costurilor și creșterea, astfel, a capacității de plată a datorniilor. Timpul joacă de aceea un rol crucial.

³ Cu exemple din Argentina și Ungaria.

PERFORMANȚA ECONOMIEI ÎN PRIMUL SEMESTRU 2002

PRODUȚIA INDUSTRIALĂ

FOCUS

În acest prim semestru, economia românească a continuat trendul ascendent pe care s-a înscris în urmă cu doi ani. Producția industrială (ajustată pentru numărul de zile lucrătoare) a crescut cu 4.3% comparativ cu primul semestru din 2001, datorită în special creșterii cu 5.7% a industriei prelucrătoare. Totuși, nu toate sectoarele de activitate au înregistrat o asemenea evoluție – în 12 din 21 de sectoare din industria prelucrătoare, producția a scăzut în fapt; textilele, prelucrarea lemnului, industria chimică, materialele de construcții, grupa de mașini și echipamente – toate au fost mai puțin performante. În contrast, cele mai performante au fost metalurgia (+28%), industria alimentară (+15,9%) și grupa mijloacelor de transport rutier (+8,6%). Nivelul stocurilor în aceste trei sectoare

este sub media industriei prelucrătoare și se află în scădere fie în termeni nominali (metalurgia) sau în termeni reali (celelalte două).

Fig. 4. Evoluția productivității și a salariilor, iunie 2002 față de iunie 2001

	Productivitatea muncii W*	Salariul real Sr**	Raportul W / Sr
Total industrie	12,1%	4,5%	1,073
Industria prelucrătoare	12,7%	3,2%	1,092
• ind. alimentară	7,7%	6,2%	1,008
• confecții	11,1%	-7,6%	1,202
• încălțăminte	- 4,4%	0,2%	0,953
• metalurgie	34,5%	6,6%	1,261
• mașini și echipamente mecanice	-1,4%	4,5%	0,943
• mașini și echipamente electrice	3,8%	-8,7%	1,136
• mijloace de transport rutier	23,6%	0,2%	1,233
• mobilă	21,3%	6,3%	1,140
Energie	-2,7%	3,2%	0,943

Legendă:

* W = P/N, unde P este valoarea producției (în USD) și N este numărul angajaților

** Dedus din salariul nominal, folosind rata inflației iunie-iunie de 24%

Sursa: INSSE

Productivitatea a crescut în aproape toate sectoarele industriei prelucrătoare (în Fig. 4 termenul de comparație este iunie 2001; dacă facem comparația cu decembrie 2001, atunci apar creșteri semnificative de productivitate inclusiv în sectoarele de încălțăminte, de mașini și echipamente mecanice. Productivitatea a crescut în medie cu 12,7%, cele mai impresionante creșteri fiind înregistrate în metalurgie (34,5% față de iunie 2001 și 46,3% față de decembrie 2001) și mijloace de transport rutier (23,6% față de iunie 2001 și 46,3% față de

decembrie 2001). O parte din aceste sporuri se datorează, totuși, reducerilor de personal (numărul angajaților a scăzut cu 10% în metalurgie și 9% în grupa de mașini și echipamente), dar pe ansamblul industriei prelucrătoare, scăderea numărului de angajați a fost prea puțin relevantă (0,3%).

Merită remarcat că aceste sectoare cele mai performante – metalurgie, mijloace de transport rutier și industria alimentară – sunt dominate de capitalul străin. Metalurgia este ultima intrată în această categorie, urmare a privatizării SIDEX. Se poate emite ipoteza că efectele benefice de antrenare produse de investițiile

străine directe în aceste sectoare reprezintă un factor determinant major al creșterii productivității, dar o asemenea aserțiune trebuie susținută la un nivel mai profund de dezagregare al datelor sectoriale.

CREȘTEREA SALARIILOR REALE A FOST MENȚINUTĂ SUB CREȘTEREA PRODUCTIVITĂȚII, FAPT CARE A CONTRIBUIT LA PROCESUL DEZINFLAȚIONIST.

Notă discordantă de la aceste evoluții pozitive face însă sectorul energetic (incluzând energia electrică și termică, gaze și apă). Într-adevăr, la sfârșitul semestrului I/2002, față de aceeași perioadă a anului trecut, productivitatea muncii a crescut cu 2,7%, salariul nominal cu 27,2%, iar prețurile de producție au urcat cu 56,8%. Aceasta arată că simpla creștere a prețului energiei pentru consumatorul final nu reprezintă o strategie eficientă de restructurare/reformă.

Creșterile de productivitate, care au depășit sporul salariilor reale, într-un număr de sectoare industriale dominate de capitalul străin, constituie motorul creșterii economice din acest an.

a. Comerțul exterior

Un alt motor al creșterii pare să fi fost expansiunea comerțului exterior, deși într-un ritm mai puțin impresionant decât în ultimii doi ani. În primul semestru din 2002, față de primul semestru 2001, exporturile totale au crescut cu 9,1% (6,7% cele cu UE). Iar importurile totale cu 3,1% (3,6% cele cu UE). Se poate spune și că acest rezultat a fost influențat de aprecierea Euro (față de dolarul american) într-un moment în care exporturile către UE reprezintă peste 65% din total. Gradul de acoperire s-a îmbunătățit ușor pe ansamblu (77,9% față de 73,2% în 2001 și de 79,4% în 2000) și cu UE (90,7% față de 86,5% în 2001 și 79,4% în 2000), dar a scăzut cu CEFTA-5 (42,9% față de 44,2% în 2001 și 52% în 2000).

Totuși, nici o schimbare majoră nu a avut loc nici în structura și nici în performanța comerțului exterior, poate exceptând creșterea exporturilor de produse minerale către UE (acest grup are acum 5,6% din exporturi față de 2,4% anul trecut). Grupa de mașini și echipamente continuă să reducă dezavantajele comparative, ceea ce poate sugera că firmele locale desfășoară tot mai multe stadii de producție. Așa cum am avertizat în *Raportul anual de prevenire a crizelor* din 2001 și în *Raportul nostru lunar* (3/2002), comerțul cu produse agricole s-a înrăutățit la toate grupele, urmare a progreselor în liberalizarea deplină a comerțului cu aceste produse pe relația cu UE.

b. Sectorul extern

Deficitul comercial a scăzut, prin prisma creșterii mai rapide a exporturilor decât importurile, contribuind la diminuarea deficitului de cont curent. **Transferurile private rămân decisive în finanțarea acestui deficit; mai mult, ele au crescut cu 45% în primul semestru, și continuă să reprezinte, pentru al treilea an consecutiv, principala sursă de capital străin în economia românească.**

Poate cea mai șocantă modificare observată în balanța de plăți o reprezintă creșterea puternică a ieșirilor de capital: ieșirile de capital din balanța de venituri au crescut cu 51%, ieșirile din investiții de portofoliu mai mult decât s-au dublat (411 mil. USD în primul semestru 2002), și același lucru este valabil pentru depozitele rezidenților în străinătate. Numai din aceste trei poziții ale balanței de plăți, ieșirile de capital din primul semestru 2002 le-au depășit pe cele din primul semestru 2001 cu mai mult de jumătate de miliard de dolari. Explicația ar putea

Fig. 5. Balanța de plăți, poziții selectate, sold, mil. USD

	Sem. I 2001	Sem I 2002
Contul curent, din care:	-1306	-909
- bunuri și servicii	- 1588	- 1288
din care turism	- 63	- 28
- venituri (din investiții directe, de portofoliu și de capital)	- 227	- 343
- transferuri private	419	609
Contul de capital, din care:	834	847
- investiții străine directe	436	480
- investiții de portofoliu	735	289
- depozite ale rezidenților în străinătate	135	326
- Erori și omisiuni	472	62

Sursa: INSSE

consta în procesul de liberalizare a contului de capital, care a încurajat plecările de capital. În aceleași coordonate se înscrie și minimul istoric pe care l-a atins contul net de erori și omisiuni (datele pe primele cinci luni arătau chiar erori și omisiuni net negative), ieșirile neînregistrate de capital egalând aproape intrările neînregistrate de capital, pentru prima dată. Deocamdată, accesul la piețele internaționale de capital compensează aceste ieșiri, datoria externă crescând cu 1,3 miliarde dolari în primele șase luni ale anului.

CONCLUZIE

În primul semestru 2002 creșterea a fost determinată de câștigurile de productivitate în industria prelucrătoare, în special din sectoare dominate de capitalul străin și de expansiunea comerțului exterior. Evoluțiile pozitive din economia românească (potolirea inflației, acumularea de rezerve internaționale, accesul mai ieftin la piețele externe de capital și relațiile bune cu instituțiile financiare internaționale, etc.) nu ar trebuie să ascundă partea mai puțin strălucitoare a lucrurilor. De exemplu, dacă utilitățile nu se angajează în restructurări de amploare, sectorul energetic va continua să afecteze economia (productivitate scăzută, salarii reale mari) și să-i încetinească creșterea.

SOCIAL

NOUL COD AL MUNCII : POVARA RĂMÂNE PE SPATELE ANGAJATORULUI

După multe tergiversări, guvernul a finalizat noul cod al muncii și intenționează să obțină adoptarea lui prin asumarea încrederii în fața Parlamentului. Sub pretextul transpunerii legislației europene, noul proiect creează un labirint administrativ de coșmar pentru angajatori. Singura lor speranță: proiectul evită să găsească o soluție pentru problemele cele mai controversate și amână legiferarea lor pentru o dată neprecizată.

UN COD PENTRU O ECONOMIE DE PIAȚĂ EUROPEANĂ

Codul a fost anunțat ca actul legislativ care va înfrunța noile provocări ale economiei românești: sistemul de piață, caracterizat prin co-existența întreprinderilor private cu cele de stat, și armonizarea cu legislația europeană.

- Proiectul permite, într-adevăr, introducerea în contractele de muncă a clauzelor privind exclusivitatea (angajamentul față de un singur angajator) și non-competiția (angajatului îi este interzis să lucreze simultan pentru un concurent direct) - două probleme cu care se confruntau angajatorii români.
- Proiectul introduce conceptul de consultare între angajator și reprezentanții angajaților, încercând prin aceasta să îmbunătățească climatul imprevizibil al relațiilor de muncă din interiorul întreprinderilor românești.
- Proiectul insistă mult pe instruire și ucenicie. El susține dreptul angajatului de a participa la programe de pregătire, creând în același timp obligația pentru angajatori de a-și instrui angajații. Legislația nu conține, din nefericire, modalități de stimulare a angajatorului, în scopul de a se supune acestor cerințe. Singurul stimulent prevăzut este posibilitatea de a obliga angajatul să rămână în cadrul unei companii pentru o anumită perioadă de timp (până la trei ani). Pe de altă parte, această situație nu este

avantajoasă pentru angajat. De aceea, prin obligațiile impuse angajatorului, se creează rigidități pe piața muncii, reducându-se astfel eficiența economică. O soluție mai bună ar fi aceea de a acorda angajatorului stimulente financiare pentru programele de instruire (reduceri de impozite): din moment ce instruirea creează câștiguri pentru întreaga economie, nu doar pentru angajator, ar fi logic ca societatea să suporte o parte din costul programului de instruire.

- altă prevedere meritorie este eliminarea diferenței dintre convențiile civile și contractele de muncă, evitându-se astfel o altă sursă de distorsiuni ale pieței. Consecințele economice ale acestei măsuri sunt însă îndoielnice. Este o decizie foarte controversată, ce va fi discutată mai pe larg în continuarea articolului.
- În sfârșit, proiectul acordă atenție principiului non-discriminării, incorporând astfel un aspect cheie al legislației europene.

MAI CATOLICI DECÂT PAPA

Cele mai multe dintre schimbările introduse de noul cod sunt motivate prin nevoia de a transpune prevederile europene în legislația românească. Fig. 1 prezintă părțile din *acquis* care urmează a fi transpuse în codul muncii, chiar dacă numai parțial. Modalitatea de transpunerea a prevederilor comunitare ridică numeroase semne de întrebare. De exemplu, legislația europeană interzice angajatorilor să impună angajaților un program prelungit de lucru, depășind anumite limite (48 de ore pe săptămână). Versiunea română este mai strictă: ea interzice angajaților să lucreze mai mult de 48 de ore pe săptămână, chiar dacă aceștia doresc. Există de asemenea plafoane anuale pentru orele de muncă suplimentare. În plus, programul de lucru zilnic este limitat și în nici un fel de circumstanțe nu poate depăși 12 ore, această prevedere putând determina perturbări ale activității în diferite domenii – ex: când sunt de gardă, medicii cumulează mai mult de 12 ore într-o zi de lucru.

Încercarea de a respecta legislația europeană în ce privește timpul de lucru este foarte îngăduitoare însă în ceea ce privește drepturile angajaților: în timp ce directiva europeană obligă la minim 4 săptămâni de concediu anual plătit, legislația română este mai generoasă; ea oferă 5 săptămâni. Este greu de crezut că a doua dintre cele mai sărace economii din rândul țărilor în curs de aderare își poate permite să supraliciteze norma europeană.

Unul dintre cei mai săraci candidați la integrare nu-și poate permite să introducă o legislație a muncii mai generoasă decât cea existentă în UE.

Fig. 1. Transpunerea acquis-ului UE privind politicile sociale prin noul cod al muncii

Măsuri UE ce urmează a fi transpuse în legislația națională	Tipul de măsură națională ce urmează a fi adoptată	Data prevăzută pentru adoptare	Data prevăzută pentru intrarea în vigoare
Directiva 96/71/EC a Parlamentului European și a Consiliului de Miniștri din 16 decembrie 1996 cu privire la încadrarea muncitorilor în clauza privind serviciile	Noul Cod al Muncii	2002	2002
Directiva Consiliului 98/59/EC din 20 iulie 1998 asupra armonizării legislației statelor membre referitoare la disponibilizările colective	Noul Cod al Muncii	2002	2002
Directiva Consiliului 80/987/EEC din 20 octombrie 1980 asupra armonizării legislației statelor membre cu referire la protecția angajaților în caz de insolvență a angajatorului	Noul Cod al Muncii Act Legislativ cu privire la crearea Fondului de Garanție pentru protecția angajaților în caz de faliment sau insolvență a angajatorului	2002 2004	2002 2004
Directiva Consiliului 1999/70/EEC din 28 iunie 1999 cu privire la convenția cadru a muncii cu termen fix încheiată de ETUC, UNICE, CEEP	Noul Cod al Muncii	2002	2002
Directiva Consiliului 91/383/EEC din 25 iunie 1991 cu privire la suplimentarea măsurilor ce trebuie întreprinse pentru a încuraja îmbunătățirile în domeniul siguranței și sănătății la locul de muncă a muncitorilor, angajați pe o durată fixă de timp sau temporar.	Noul Cod al Muncii Proiect de lege cu privire la asigurarea împotriva accidentelor la locul de muncă și a bolilor cauzate de locul de muncă Crearea Fondului Național de Asigurare împotriva Accidentelor la Locul de Muncă și a Bolilor provocate de Locul de Muncă	2002 2001 2002	2002 2001 2002
Directiva Consiliului 97/81/EC din 15 dec 1997 cu privire la Convenția Cadru asupra muncii cu jumătate de normă încheiată de UNICE, CEEP, ETUC	Noul Cod al Muncii	2002	2002
Directiva Consiliului 91/533/EEC din 14 octombrie 1991 privind obligația angajatorului de a-și informa angajații asupra condițiilor la care se supune contractul de muncă	Noul Cod al Muncii	2002	2002
Directiva Consiliului 93/104/EC din 23 noiembrie 1993 cu privire la anumite aspecte ale organizării timpului de lucru	Noul Cod al Muncii	2002	2002
Recomandarea Consiliului 74/457/EEC din 22 iunie 1975 asupra principiului de 40 ore/săptămână și a principiului concediului plătit de 4 săptămâni/an	Noul Cod al Muncii	2002	2002
Directiva Consiliului 92/85/EEC din 19 octombrie 1992 asupra introducerii de măsuri care să încurajeze îmbunătățiri ale siguranței și sănătății muncii în cazul femeilor însărcinate și a celor care au născut recent, sau care alăptează.	Noul Cod al Muncii	2002	2002

Sursă: Documentul de Poziție al Guvernului României, Capitolul 13 de negocieri „Politica Socială și Forța de Muncă”

SUPREMAȚIA SINDICATELOR

Sindicatul sunt marii beneficiari de pe urma noului cod al muncii. Poziția lor este consolidată. Sindicate există practic numai în cadrul actualelor sau fostelor companii de stat. Codul sprijină apariția lor în companiile private, de mici dimensiuni. Se intenționează cel puțin ca reprezentanți ai angajaților (lideri ai unor cvasi-sindicate) să fie aleși în orice companie cu mai mult de 20 de angajați. Puterea sindicatelor reprezintă un adevărat pericol pentru angajatorii români, ceea ce va putea stânjeni performanța economică, sau împiedica noi investiții.

**Sindicatul sunt
suspect de puternice
pentru o țară cu una
dintre cele mai
scăzute rate de
afiliere sindicală din
Europa**

- Administrația este obligată să consulte sindicatele, acestea deținând un rol important în politica de resurse umane: negociază contractul colectiv de muncă; trebuie consultate în legătură cu orice disponibilizare colectivă (definită ca 10% din forța de muncă sau peste 30 de angajați); pot interveni în disponibilizările individuale (indiferent dacă sunt motivate prin rațiuni disciplinare, sau prin unele de ordin economic). În plus, durata contractului de muncă este presupusă a fi nelimitată, contractele cu termene limită reprezentând o excepție. Această prevedere, dublată de procedura greoaie a concedierilor, creează presiuni serioase asupra angajatorului, ducând la creșterea rigidității pe piața muncii.
- Pe lângă rigiditățile introduse în administrarea resurselor umane, costul însuși al sindicatelor nu este deloc neglijabil, îndeosebi în companiile mici și mijlocii: angajatorul nu poate concedia un reprezentant sindical și plătește o parte din salariul acestuia.
- Sindicatele sunt implicate în comitetul privind protecția muncii; în plus, unor angajatori li se cere să furnizeze servicii medicale pentru bolile căpătate la locul de muncă. Acestea sunt costuri adiționale pentru angajator – fie directe, fie prin creșterea sarcinilor administrative.
- În sfârșit, prevederile asupra grevelor se îndreaptă din nou împotriva angajatorilor: li se interzice să răspundă la o grevă prin închiderea companiei, iar în orice litigiu de muncă este obligația lor să aducă probele.

Toate aceste prevederi vor afecta performanța companiilor românești, mai ales în cazul celor mici și mijlocii, unde costurile legate de respectarea noii legislații vor fi ridicate. Totodată, atragerea investițiilor străine riscă să devină mai dificilă. Sindicatele românești sunt responsabile pentru anularea câtorva contracte de privatizare și se bucură de o reputație proastă pe plan internațional – așa cum o demonstrează un articol recent dintr-un jurnal economic de renume.

Este greu de crezut că toate acestea erau cu adevărat necesare. Influența sindicatelor în realizarea proiectului noului cod al muncii pare mai exagerată față de puterea lor reală. Există doar 4 milioane de angajați înregistrați oficial, dintr-un număr estimat de 8 milioane de români care lucrează, și doar jumătate din aceste 4 milioane sunt membri ai unui sindicat. România deține astfel una din cele mai joase rate de participare sindicală din Europa.

LEGISLAȚIE ȘVAIȚĂR

Codul muncii, așa vast cum este (300 de articole), constă în principal în legislație cadru. Multe detalii urmează a fi legiferate ulterior. Textul face trimitere, în mod explicit, la o serie de legi viitoare, privind:

- Fondul de garanție pentru imposibilitatea de plată a salariilor
- Organizarea comitetelor de siguranță la locul de muncă
- Contractele de ucenicie și instruire
- Sindicate
- Asociațiile patronale
- Conflictele de muncă
- Clasificarea pe grupe de muncă

De aceea, se poate spune că noul cod al muncii îi lipsește o mare parte a conținutului său. Odată cu evitarea sau minimizarea controverselor, codul nu reușește să furnizeze claritatea și predictibilitatea necesare relațiilor de muncă.

CONTROVERSE MAJORE

Fondul de garantare a salariilor

Primele semne de îngrijorare au apărut pentru nou creatul fond de rezervă, conceput ca o garanție pentru plata datoriilor salariale. Crearea fondului face parte din cerințele impuse de acquis-ul comunitar în domeniul social. Pe de altă parte, însă, prioritatea acordată datoriilor salariale în fața altor tipuri de datorii (impozite, facturi) a fost îndelung criticată. A fost pusă sub semnul întrebării îndeosebi mărimea acestui fond, comparabilă fondului de salarii pentru doi ani. În fața criticilor apărute în presă și a presiunii angajatorilor, guvernul a dat înapoi, sfârșind prin a retrage proiectul inițial. Noul proiect păstrează controversatul fond, însă evită problema dimensiunii acestuia, prin amânarea deciziei pentru o dată ulterioară. Problema administrării fondului rămâne însă nerezolvată, criticii argumentând că nu este nevoie să se creeze o nouă instituție pentru această sarcină.

Reformele de substanță sunt sacrificate de dragul consensului. Aceasta nu va face decât să întârzie măsurile nepopulare

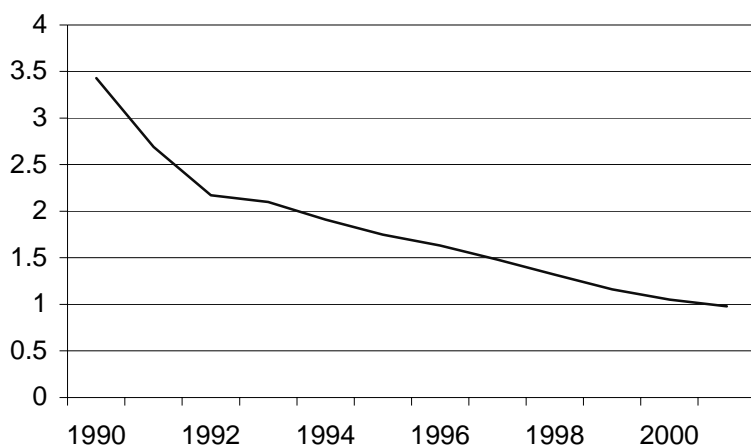
Convențiile civile

Decizia de a șterge diferența dintre convențiile civile și contractele de muncă cu normă întreagă, prin prelevarea integrală a contribuției sociale în ambele cazuri, a creat temeri cum că aceasta ar duce fie la creșterea șomajului, fie la mărirea numărului de locuri de muncă pe piața neagră. Convențiile civile urmează să devină contracte de muncă cu jumătate de normă. Inițial, chiar dacă angajații cu jumătate de normă plăteau integral contribuția la fondul de pensii, această perioadă de contribuție nu era luată în considerare la calculul perioadei minime de lucru care dădea dreptul la pensionare. Această prevedere a fost corectată în ultimul proiect.

Contractele cu jumătate de normă joacă un rol important în planurile guvernului. De-a lungul ultimilor doisprezece ani, România s-a confruntat cu o scădere importantă a numărului de angajați cu normă întreagă (care

plătesc contribuția la asigurările sociale). Fig. 2. prezintă evoluția ratei de dependență (contribuabili vs. pensionari). Situația este și mai gravă dacă adăugăm numărul de pensionari din zonele rurale – în 2001 figurau în total 6.365.000 de pensionari, în comparație cu 4.505.000 angajați cu normă întreagă. Această tendință se corelează cu o creștere notabilă a numărului

**Fig. 2. Rata de dependență
(contribuabili / pensionari)**



de pensionari, dar este de asemenea adevărat că mulți angajați au optat pentru convenții civile, deoarece acestea prezentau avantajul unui nivel de impozitare mai redus. Ministerul Muncii mizează pe impozitele care vor fi prelevate de acum înainte de la angajații cu jumătate de normă pentru a echilibra balanța fondului de pensii, aflat într-un deficit îngrijorător. Problema este că Fondul de Pensii estimează la 1.200.000 numărul de convenții civile (din care doar 100.000 plătesc în prezent contribuția voluntară pentru pensii). O statistică mai credibilă este furnizată însă de Casa Națională pentru Asigurările Sociale de Sănătate: contribuția pentru sănătate este obligatorie pentru toate tipurile de contracte de muncă; Fondul de Sănătate primește însă contribuții doar de la 650.000 de angajați cu convenție civilă. Diferența dintre așteptări și realitate va deveni și mai mare, din moment ce introducerea contribuției sociale, foarte mare, va forța anularea unui număr de convenții civile.

Asigurarea pentru accidentele la locul de muncă

În conformitate cu cerințele UE, urmează a fi creat un fond special de asigurare pentru accidentele la locul de muncă. Forma exactă a acestui fond este o altă problemă lăsată nerezolvată. Ca și în cazul fondului de garantare a salariilor, apare întrebarea dacă este necesară crearea unei noi structuri birocratice care să gestioneze acest fond. Un alt mare semn de întrebare este proveniența banilor. Guvernul a confirmat că intenționează să scadă cu 5% contribuția la asigurările sociale. Cu fondul de pensii aflat în deficit cronic, vor exista presiuni pentru a deduce banii pentru accidentele la locul de muncă din contribuția pentru sănătate. Ministerul Muncii a pus deja ochii pe bugetul asigurărilor de sănătate pentru finanțarea unui număr de beneficii sociale (majoritatea non-contributive). După pripita propunere de fuziune dintre bugetele asigurărilor sociale și asigurărilor de sănătate, orice încercare de a intra în „tezaurul” sănătății poate duce la un nou scandal politic.

CONCLUZII

S-a spus despre noul cod al muncii că va legitima regulile pieței în economia românească, în conformitate cu legislația europeană. Din nefericire, el nu reușește să atingă acest obiectiv:

- Proiectul nu ia în calcul funcționarea eficientă a economiei – consolidează rigiditățile pieței muncii și presează asupra agenților economici prin costuri directe sau indirecte;
- Favorizează prevederile administrative greoaie în defavoarea stimulentei de piață;
- Lasă fără răspuns un mare număr de probleme importante, provocând astfel instabilitatea și nesiguranța legislativă;
- Felul în care au fost selectate doar anumite prevederi din acquis, faptul că au fost favorizate prevederile cele mai avantajoase pentru sindicate, toate acestea sugerează o agendă ascunsă de promovare a legăturilor cu sindicatele.
- Este foarte important ca aceste defecte să fie remediate măcar în parte prin legislația conexă la noul cod al muncii.

PROTECȚIA COPILULUI – REALIZĂRI ȘI PROVOCĂRI

AVERTISMENT Dacă discutăm posibilele evoluții ale protecției copilului în România, ar trebui să pornim de la Strategia Națională de Protecție a Copilului, a cărei implementare cade în sarcina Autorității Naționale pentru Protecția Copilului și Adopție (ANPCA). Există, în această strategie, unele prevederi care, deși respectă întocmai standardele internaționale și pornesc de la ideea de "interes suprem al copilului", pot întâmpina dificultăți în implementare.

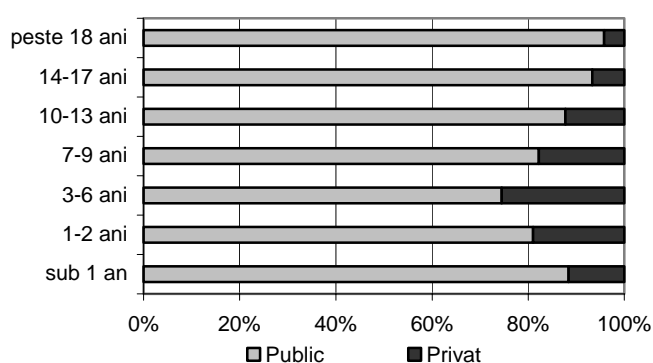
În cele de mai jos ne vom concentra asupra a două obiective din această strategie, obiectivele 3 și 6, și asupra sarcinilor anumitor ministere și instituții publice cu privire la activitatea de protecție a copilului.

1. OBIECTIV OPERAȚIONAL NR. 3:

„Continuarea procesului de descentralizare de la nivel județean la nivel local și întărirea capacității instituționale la nivel local pentru asumarea responsabilității în abordarea problematicii copilului aflat în dificultate.”

Serviciile județene de protecție a copilului au încercat reintegrarea în familii a celor mai mulți dintre copiii instituționalizați. Din cifrele prezentate de acestea reiese că majoritatea copiilor până la vârsta de 13 ani au ieșit din sistem, iar cei care intră sunt puțini, deoarece se încearcă închiderea a cât mai multor centre de plasament. Situația este oarecum similară în cazul școlilor speciale și căminelor spital, deși reforma este mai puțin avansată în acest caz.

Fig. 3. Număr de copii în centre de plasament pe grupe de vârstă- iunie 2002



Sursa: Autoritatea Națională pentru Protecția Copilului

Cifrele din Fig. 3 arată faptul că reintegrarea este finalizată în ce îi privește pe acei copii pentru care soluțiile erau destul de clare. Dar trebuie depuse eforturi mai mari de acum înainte pentru găsirea de soluții pentru copiii rămași, care sunt destul de mari ca să aibă păreri proprii, și care sunt instituționalizați de mult timp (cu consecințele negative respective). Este dificil de explicat unui copil de 13 ani de ce trebuie să părăsească singurul loc pe care l-a putut numi „acasă” până acum, pentru a se duce

în casa unor părinți care l-au lăsat în stradă. Este cu atât mai dificil să-i convingi pe aceiași copii să plece într-un loc de cele mai multe ori izolat, lovit de sărăcie și cu slabe șanse de dezvoltare. Unii părinți nu doresc să-și ia copiii acasă, din aceleași considerente, și susțin faptul că viața în instituție este mai bună pentru copiii lor decât situația precară de acasă.

Este interesant și faptul că această mentalitate se poate regăsi în toată țara, și nu este neapărat o caracteristică a zonelor defavorizate.

Approape la fiecare jurnal de știri vedem copii abuzați și neglijați. Există cazuri (multe în județul Botoșani), unde reprezentanții serviciului social au fost chemați în ajutorul unui copil aflat în situație de risc, într-un sat îndepărtat, și au găsit pe drum alte situații similare, sau chiar mai grave. Ce pot face asistenții sociali? Dacă ar judeca numai după standardele de viață, ar trebui să-i instituționalizeze pe toți, pentru că statul, în mod clar, poate asigura condiții mai bune de trai decât majoritatea familiilor defavorizate. Dar această opțiune nu slujește interesul copilului, pentru că, indiferent cât ar încerca statul să le acorde condiții mai bune de viață, copiii cresc cel mai bine în familie decât în orice instituție, dacă nu din alt motiv, măcar pentru că trebuie să se întoarcă în societate după ce împlinesc 18 ani. De aceea, trebuie depuse mai multe eforturi pentru sprijinirea familiilor, părinților și altor rude, astfel încât aceștia să-și păstreze copiii pe lângă ei și să le poată asigura un trai decent, pentru a se reduce intrările în sistemul instituțional.

Aici intervin autoritățile locale. Ele sunt în măsură să decidă cât de mult poate sprijini comunitatea familiile în situație de risc și ce măsuri de protecție se pot lua, la nivel local, pentru copiii din aceste familii. De asemenea, administrația locală știe cel mai bine ce șanse de a găsi un loc de muncă există în zonă și este proprietarul clădirilor unde se pot dezvolta servicii alternative.

Potrivit legislației românești, **Primarul** are trei mari atribuții cu privire la protecția copilului. În conformitate cu art. 68 alin. (1) lit. a) din Legea administrației publice locale (215/2001), primarul "asigură respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor". Potrivit art. 69 din aceeași lege primarul, în exercitarea atribuțiilor de autoritate tutelară, acționează ca reprezentant al statului. În acest sens, dispune efectuarea anchetelor sociale în privința respectării drepturilor copilului și ancheta primară pentru instituirea tutelei.

În baza Codului familiei, cu modificările ulterioare, primarul este obligat să asigure respectarea drepturilor fundamentale ale copilului în comunitatea unde este ales.

Deoarece primarul are, până la urmă, răspunderea pentru bunăstarea cetățenilor din localitatea respectivă, ne punem întrebarea ce se întâmplă atunci când *administrația locală este suprasolicitată, și nu mai există și resurse pentru sprijinirea copiilor în dificultate*. Prin resurse se înțeleg atât cele umane cât și cele materiale.

În majoritatea localităților există, prin lege, un lucrător social, care nu are neapărat studii universitare, dar care a fost pregătit să recunoască riscurile și să le semnaleze celor în drept. Această persoană, care este angajatul municipalității, ar trebuie să meargă din casă în casă și să observe situația copiilor. Tot ea primește și sesizările asupra unor abuzuri și situații de risc. Deși legea stipulează clar necesitatea existenței acestor angajați, la nivel

local situația nu este chiar atât de simplă. Există multe restricții cu privire la numărul de angajați în administrația publică, la nivelul de salarizare a acestora, la diversele facilități care li se pot acorda, cum ar fi transport, telefoane și altele. Au existat o serie de localități în care nu s-a angajat nici un lucrător social, iar sarcinile respective au fost puse în seama angajaților Direcțiilor Agricole, care aveau mai mult sau mai puțin aceleași drumuri de făcut prin comunitate și au fost nevoiți să preia și monitorizarea familiilor în dificultate, fără însă a li se mări și salariile.

Problema are două aspecte: cum ar putea această persoană să recunoască situațiile de risc și să-i anunțe pe cei în drept, pe de o parte, și cum ar putea să ajungă în locurile pe care trebuie să le viziteze, dacă nu are transportul asigurat. Fără să mai menționăm motivația acestei persoane de a realiza sarcini în plus, atunci când are destule de făcut, și nici un fel de avantaje materiale suplimentare. Iată o problemă la care guvernul trebuie să caute soluție.

Președintele Consiliului Județean are și el atribuții în ce privește protecția copilului. Potrivit art. 116 alin. (1) lit. o) din Legea 215/2001 președintele Consiliului Județean "îndrumă metodologic, urmărește și controlează activitățile de stare civilă și autoritate tutelară, desfășurate în comune și orașe". De asemenea, președintele Consiliului Județean "coordonează, controlează și răspunde de activitatea privind protecția copilului". Aceste activități sunt implementate de serviciile de protecție a copilului.

Președintele CJ este, de cele mai multe ori, persoana cu cea mai mare putere în județ, deoarece este ales și ordonator de credite. De asemenea, președintele CJ alocă fondurile pentru protecția copilului, avizează și semnează documentele care angajează județul cu privire la activitățile de protecție a copilului, inclusiv cele legate de obținerea de fonduri Phare. Președintele CJ, însă, are și o istorie de apartenență politică, și este ales pe baza unui program electoral al partidului din care face parte. Ceea ce, conform obiceiurilor legate de intervențiile politicului în administrație în România înseamnă că, dacă politicul pune un accent deosebit pe protecția copilului, la fel va face și președintele CJ. Ba chiar se va folosi de protecția copilului pentru a nu distribui sumele de echilibrare în județ, cum a fost cazul în Vrancea în 2000. Ce se întâmplă, însă, dacă vederile politice se schimbă, iar aceste probleme își pierd greutatea politică?

Există riscul ca, deși consiliile județene s-au angajat să sprijine serviciile de protecție a copilului pe o anumită perioadă, după încetarea finanțării străine, acestea să nu poată realiza ce și-au propus, sau să nu acorde aceeași atenție problemelor respective. Activitățile de protecție a copilului au cunoscut o amploare mare în ultimii ani, datorită cerințelor UE, presiunilor baronesei Nicholson în special, a articolelor din presa internațională. Nu se știe, însă, cât din acest sprijin este discurs politic și cât este conștientizare a problemelor.

Secretarul General de Județ are sarcini precise în ce privește coordonarea și îndeplinirea măsurilor ce privesc protecția copilului aflat în dificultate, în concordanță cu prevederile Ordonanței de Urgență 12/2001. Dacă ceilalți doi reprezentanți ai administrației locale sunt aleși, iar diversele restricții care le sunt impuse sunt, uneori, de ordin politic, situația secretarului general este mai complexă. Este foarte important ca secretarul să înțeleagă foarte bine problemele și exemplele de bună practică, să știe ce să ceară serviciului specializat de protecție a copilului, pe care îl are în subordine, și să îi sprijine eforturile. Unele județe au avut norocul unor secretari generali care sunt în funcție de mulți ani, care au o imagine generală asupra nevoilor sociale ale județului respectiv și știu cum să amplaseze nevoile legate de protecția copilului printre celelalte, care cunosc bine atât legea cât și experiențele străine. În alte județe, din păcate, secretarii generali nu înțeleg sistemul de protecție și cerințele acestuia, și blochează uneori inițiativele de protecție a copilului, din cauza atitudinii sau a lipsei de cunoștințe.

Direcțiile deconcentrate ale ministerelor

Atunci când Comisia Județeană de Protecție a Copilului evaluează situația fiecărui copil și face o recomandare pentru alternativa de dezinstituționalizare, copiii mai mari sunt și ei consultați, deoarece este vorba de viitorul lor. Majoritatea acestora nu vor să aibă nimic de-a face cu familia care i-a părăsit o dată, spunând că nu cred că sunt doriți acum. Ceea ce este, desigur, o percepție subiectivă, la care însă au tot dreptul. Totuși, mai există un unghi de vedere: condițiile generale din instituții erau atât de îngrozitoare la început, încât nimeni nu s-a gândit decât la ce se poate face pentru a le îmbunătăți. Avem acum instituții cu condiții de hotel de trei stele, din care unii copii ar trebuie să se întoarcă în case de păianță, cu toaleta în grădină și fără apă curentă. În majoritatea instituțiilor, cel puțin în ultimii 10 ani, copiii au avut acces la educație și expunere la nou, la o civilizație diferită. Copiii știu să folosească un computer, au cel puțin un televizor și o cameră curată în care își fac lecțiile. Nu înseamnă că peste tot în țară, toții copiii din instituții beneficiază de aceste condiții, dar pentru majoritatea lor aceasta este realitatea. De aceea, odată ce trec de vârsta la care mai au nevoie de sprijinul părinților, copiii devin mult mai duri și refuză contactul cu părinții.

Pentru o parte a eforturilor de dezinstituționalizare, SPSPC au nevoie de cooperare cu alte servicii deconcentrate, cum ar fi inspectoratele sanitare și școlare și cu alte instituții, chiar de la nivel central. Există situații în care SPSPC sunt depășite de situație, pentru că factorii externi le supun la presiuni mai mari decât pot face față.

Iată un singur exemplu, din sectorul 1 din București: cel mai bogat sector, cu trei dintre cele mai mari maternități din țară, cu un centru de plasament de „protocol” pentru copii între 0-3 ani, toate la o distanță relativ mică de Gara de Nord. Dacă o femeie însărcinată vine de undeva, din țară, cu trenul, ea va ajunge în una dintre aceste maternități, va naște copilul și apoi va fugi. Copilul va rămâne în maternitate pe perioada stabilită de lege după care, conform normelor, ar trebui să fie plasat la o familie de asistenți maternali, pentru a se evita instituționalizarea. Acesta fiind contextul iată care sunt problemele ce pot apărea.

Problema nr. 1: *mai există maternități fără asistent social care să consilieze mamele cu tendință spre abandon. De multe ori, personalul spitalului le încurajează pe mame să-și părăsească copiii, nu spunându-le direct, ci prin atitudine și manevre subtile.*

Problema nr. 2: *conform legii, copiii născuți, sau proveniți dintr-un sector sau județ nu pot fi plasați decât la asistenții maternali din acel sector sau județ. Pentru multe județe, unde există destui șomeri, asistența maternală este un dar de sus, dar ce se poate face într-un sector unde $\frac{3}{4}$ din populație este mai înstărită decât media, cu locuri de muncă bine plătite, și nici o motivație pentru a deveni asistenți maternali, iar restul locuiesc în locuințe de bloc, fără spațiu? Și toate acestea când în sectorul învecinat ar putea exista familii care să dorească asistența maternală, dar pentru care nu sunt copii.*

Problema nr. 3: *în perioada comunistă, mulți copii au fost „pierduți”, mutați dintr-un cămin în altul, dintr-un județ în altul, până ce nu s-a mai știut nimic de ei. S-a vorbit mult de aceste cazuri, iar TVR chiar a avut un reportaj referitor la o fată despre care s-a spus că a murit după naștere, acum 16 ani, și care a fost găsită, până la urmă, într-un centru de plasament. Trebuie să aibă loc un schimb între județe, conform legii, pentru ca acești copii să poată ajunge din nou în județele de origine, cât se poate de aproape de comunitățile în care s-au născut, dacă nu chiar înapoi în familii. Dar nici acest proces nu a funcționat peste tot cum trebuie, iar unii copii au fost mutați din nou, de mai multe ori, dintr-o instituție în alta, cu consecințele negative respective. O altă problemă din această categorie este aceea a fondurilor: conflictele între județe, cu privire la plata transferului copiilor și includerea lor în estimările bugetare pentru viitor.*

Interesele conflictuale sunt și ele motiv de neînțelegeri între unele servicii județene, cum ar fi cele sanitare, școlare și pentru persoanele cu handicap. În ce privește școlile speciale, de exemplu, cele trei direcții de resort trebuie să se asigure că standardele privind protecția copilului, educația specială și protecția persoanelor cu handicap sunt respectate în paralel. Dar, dacă se închide o școală specială, și multe sunt pe cale de a se închide, această acțiune presupune o reformă a tuturor serviciilor implicate. Ceea ce ne duce la un nou motiv de îngrijorare, deoarece protecția copilului este mult înaintea altor domenii în desfășurarea reformei, și cu greu se găsesc argumentele necesare pentru convingerea celorlalți actori că închiderea unei instituții de acest fel este necesară. În unele județe, de exemplu, au existat conflicte cu inspectoratele școlare și sindicatele din învățământ, care nu doreau trecerea în șomaj a cadrelor din școlile speciale, sau restructurarea acestor instituții pe baza principiilor de protecție a copilului.

Iată, deci, că reforma protecției copilului are mai mulți „inamici”, și trebuie să se ia măsuri pentru remedierea acestor neajunsuri, fără a se prejudicia interesele beneficiarilor finali, adică ale copiilor.

2. Obiectivul nr. 6:

„Popularizarea drepturilor copilului și sensibilizarea opiniei publice, în vederea îmbunătățirii atitudinii și comportamentului general privind problematica specifică a copilului și a familiei în situație de risc sau în dificultate.”

Dacă voința politică și presiunea internațională pot rezolva unele dintre problemele enumerate mai sus, acest obiectiv pune în fața SPSPC o sarcină foarte dificilă: schimbarea mentalității și atitudinii oamenilor. Există trei obstacole posibile în calea atingerii acestui obiectiv:

Fostele instituții asigurau locuri de muncă

Instituțiile de tip vechi au două caracteristici principale: 1) în ele locuiesc copii care nu au un loc în comunitate, fie pentru că nu sunt de fel din acea parte a țării, fie pentru că părinții nu pot sau nu vor să aibă grijă de ei, și 2) oferă locuri de muncă pentru mulți locuitori din zonă. Dacă avem o instituție cu 200 de copii, personalul se ridică la cel puțin 50 de angajați, care pot fi asistenți, îngrijitori, doctori, profesori etc.

Multe astfel de instituții se află în zone defavorizate sau izolate, mai ales școlile speciale și centrele de plasament pentru copii cu handicap, dintre care unele sunt în locuri izolate (păduri sau dealuri nelocuite), parcă pentru a-i ascunde pe cei de-acolo de ochii lumii. Singurele persoane cu care vin în contact acești copii sunt angajații, care pot să-și piardă slujbele prin închiderea instituției.

Trebuie găsite soluții pentru unii dintre acești foști angajați, fie prin transferarea lor în serviciile alternative, fie prin oferirea posibilității de a deveni asistenți maternali. În acest sens, trebuie să aibă loc un proces de evaluare, pentru a se vedea dacă aceste persoane sunt potrivite pentru a avea grijă de copii și pentru a se preveni păstrarea în sistem a unor angajați care nu au aptitudinile necesare. La finalul evaluării, unele persoane vor fi concediate, dar alții pot fi folosiți în sistem, în alte părți.

O posibilitate este rețeaua de asistență maternală, care a crescut mult în ultima vreme, în majoritatea județelor, unde există acum un număr mediu de 150 de asistenți pe județ, fiecare cu unul sau mai mulți copii în grijă. Dar guvernul trebuie să găsească soluții pentru motivarea asistenților maternali, deoarece acum alocația de îngrijire este de 500.000 lei pentru fiecare copil, și nu ajunge pentru cumpărarea de hrană și haine pentru copii, iar salariile sunt uneori mai mici decât salariul mediu pe economie.

Fig. 4. Copii care se află în familii adoptive

	Mai-01	Ian-02	Mar-02	Iun-02
Copii aflați în familii adoptive	32.816	37.942	39.260	40.754
- părinți adoptivi angajați de către departamentele județene de protecție a copilului	4.739	7.943	8.523	9.356
- părinți adoptivi angajați de organizații autorizate private	1.040	578	551	458
- familii extinse	20.677	22.922	23.509	24.171
- altcineva din familie / indivizi	5.179	5.277	5.428	5.473
- pregătirea națională pentru adopție	1.181	1.222	1.249	1.296
Nr. total asistenți maternali	3494	6473	7435	7825

Din aceste cauze, există uriașe deosebiri între zonele urbane și rurale, în funcție de bunăstarea generală a comunităților. Și, după cum am mai spus, acestea sunt motivele pentru care este atât de greu să se găsească asistenți maternali în unele sectoare din București, de exemplu.

Asistenții maternali primesc salariu numai dacă au un copil în grijă. Acest lucru înseamnă că nu au concediu plătit, și nu pot lăsa copiii pe la rude, cum se întâmplă în familiile obișnuite. S-ar putea înființa prin lege așa numitele „centre de respiro”, unde copiii să fie lăsați timp de o săptămână sau două, timp în care asistenții maternali pot pleca în concediu sau își pot petrece timpul cu copiii lor naturali.

Unul dintre pericolele care se ivesc în plasarea copiilor la asistenți maternali provine tocmai din seria de probleme discutate mai sus. Există cazuri în care nu prea ai de unde să alegi, în privința asistenților maternali. Ideea de bază ar fi că, din cauza condițiilor oferite, există posibilitatea să se primească cereri de a deveni asistenți maternali numai de la persoane din anumite categorii sociale, care sunt mai mult sau mai puțin de încredere. Dar este greu să asimilăm neglijența sau abuzul numai cu unele straturi sociale.

NIMBY (not in my back yard) – refuzul comunității de a accepta copiii în mijlocul ei

O altă provocare importantă în procesul de descentralizare a protecției copilului către comunități este tocmai atitudinea acestora cu privire la copiii instituționalizați. Există, în principal, două serii de atitudini negative: 1) instituțiile sunt bune pentru că protejează copiii și noi nu trebuie să ne preocupăm de ei, și 2) dezinstituționalizarea e bună, dar să nu vină la noi în cartier.

Pentru ambele tipuri de atitudini, este mai ușor să găsim motivații decât soluții. Timp de mulți ani, unii copii au fost instituționalizați din motive greșite (sărăcire, neglijență, lipsa legăturilor cu familia lărgită), care ar fi putut fi combătute în familie, dacă ar fi existat o bună structurare și organizare a comunității. Una dintre cicatricile lăsate de comunism este această lipsă a spiritului comunitar, oamenii nu le pasă atât de mult de vecinii lor ca să-i ajute la nevoie.

În comunitățile defavorizate, este prezentă ideea că statul poate să asigure condiții mai bune pentru copii decât familia. SPSPC-urile se plâng în fiecare zi de părinții care sunt dornici să-și părească copiii, pentru că trăiesc cu impresia că, dacă le asigură copiilor condiții de viață mai bune în afara familiei, le doresc binele. După cum spuneam mai sus, acest demers este împotriva interesului copilului. Atât timp cât copiii nu au ajuns în instituții, nu cunosc alte condiții decât cele din casa părintească. După ce ajung în instituții, este foarte greu să mai fie trimiși înapoi în familii, mai ales dacă sunt mai mari și au petrecut mai mult timp prin centre de plasament.

De aceea au fost înființate centrele de primire de urgență, unde copiii sunt aduși pentru perioade scurte (până la 15 zile), după care fie se întorc în familii, fie sunt plasați la asistenți maternali.

Unele persoane acceptă ideea că pentru copii este mai bine să nu fie instituționalizați, să locuiască în case de tip familial sau apartamente. Dar, ca în mai toate proiectele locale, este dificil să se găsească un amplasament potrivit, mai ales dacă vecinii află că acolo se vor muta copii. Acesta este fenomenul NIMBY (Not In My Back Yard), prin care nu se resping beneficiile unui serviciu alternativ, ci amplasarea acestuia.

Există exemple din realitate, din experiența direcțiilor județene, unele chiar dramatice. În Teleorman, de exemplu, SPSPC a început să transfere copii în apartamente încă din 1994. Într-un anumit moment, au cumpărat două apartamente în același bloc și au început reddecorarea lor. Ceilalți locatari au întrebat cine se va muta în apartamente, și nu au fost de acord ca acestea să fie locuite de copii din instituții. Cartierul respectiv era unul central, în Alexandria, iar locuitorii nu priveau cu ochi buni sosirea unor străini „ciudați” printre ei. Un ajutor nesperat a venit din partea unui viitor angajat, care urma să aibă grijă de cele două apartamente, și care locuia chiar în bloc. Această persoană a reușit să-i convingă pe ceilalți locatari că nu va fi nici o problemă cu copiii.

Reversul medaliei, în Caraș Severin: direcția județeană a cumpărat o casă și a transferat aici un număr de copii infectați cu HIV. Vecinii nu au reacționat la mutare, până când au aflat cine locuia în casă. Apoi, lucrurile au luat o întorsătură cât se poate de neplăcută, copiii au fost bruscați pe stradă, directorii primeau telefoane în toiul nopții, când erau amenințați să-și ia copiii de acolo. Ceea ce s-a și întâmplat, din păcate, când lucrurile au scăpat de tot de sub control, iar directoarea SPSPC a început să se teamă pentru siguranța ei.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

- Pornind de la situația generală a protecției copilului în România, este clar că acest sector al serviciilor sociale a progresat foarte mult în ultima vreme, iar reforma este pe drumul cel bun, sau chiar finalizată în unele județe. Următorul pas este durabilitatea. Este foarte important ca nou-createle servicii alternative să poată fi susținute după ce se termină finanțarea internațională, iar consiliile județene să includă sumele necesare continuității în bugete. Dacă serviciile sunt apoi descentralizate către comunități, ele trebuie incluse în bugetele locale.
- Asistenții maternali trebuie să primească mai multe facilități. Printre acestea se includ și salarii mai mari (prime sau alte tipuri de stimulente materiale, în funcție de resurse), înființarea de centre de respiro, mai multe grupuri de instruire și sprijin. Alocațiile de îngrijire trebuie și ele crescute, cel puțin ca să acopere nevoile de bază.

- Administrațiile locale trebuie să aibă autoritatea de a angaja personalul necesar, sau de a instrui personalul existent, pentru a acoperi nevoile legate de serviciile sociale. Strategia Națională pentru Protecția Copilului vorbește de creșterea numărului de lucrători sociali cu 1400 până în 2004. Acest lucru nu poate fi realizat dacă nu se reduc restricțiile de personal impuse administrației locale.
- Trebuie încurajat și voluntariatul, mai ales legat de centrele de zi și de respiro.
- Trebuie inițiată o campanie de educație și conștientizare la scară largă, concentrată asupra comunităților mici și subdezvoltate în care oamenii sunt mai puțin deschiși la schimbare și mai înclinați spre abandonarea copiilor în instituții. Publicul trebuie, de asemenea, informat, cu privire la realizările reformei, pericolele instituționalizării și soluțiile alternative existente. Educația trebuie să accentueze ideea că, pentru copii, este mai bine să trăiască alături de părinții lor, până la proba contrarie.

POLITICĂ

ÎNAINTE ȘI DUPĂ PRAGA: O AGENDĂ PRACTICĂ A ADERĂRII LA NATO

În ultima vreme devine tot mai clar că este preferată soluția extinderii NATO atât pe flancul nordic, cât și pe cel sudic, dorindu-se invitarea a șapte state din Europa centrală și de est: Estonia, Lituania, Letonia, din zona baltică, Slovacia și Slovenia din Europa centrală, respectiv România și Bulgaria din regiunea Mării Negre. Se pare, însă, că NATO va opta finalmente pentru un proces de integrare pe etape, care să respecte criteriile fundamentale ale Planului de Aderare, ceea ce ar facilita accesul unor state candidate într-o primă fază, determinându-le pe celelalte să le urmeze exemplul când aceste criterii vor fi îndeplinite.

FOCUS

Decizia alianței de a invita cea mai mare parte a statelor membre ale grupului Vilnius (șapte din zece), fără a le include, totuși, concomitent, are avantajul de a evita o serie de negocieri suplimentare și dezbateri nedorite asupra extinderii, până când cele mai multe dintre aceste state vor fi pregătite să devină membre NATO. Dar această strategie va diminua recompensa politică atribuită pentru statutul de membru NATO, diminuând motivațiile acelor state care au depus eforturi substanțiale pentru admiterea lor la summit-ul de la Praga.

Această secțiune evaluează progresele înregistrate de România pe parcursul procesului de aderare și atrage atenția asupra noilor sarcini cu care ne vom confrunta după invitația de a intra în NATO.

SUNT SUFICIENTE AVANTAJELE GEOPOLITICE ȘI STRATEGICE?

Cu excepția succeselor înregistrate în ultimii ani pe calea democrației și a economiei de piață (Fig. 1), toate celelalte șase state potențial invitate se confruntă cu serioase probleme specifice, sperând să fie rezolvate până la

sfârșitul perioadei de ratificare. Estonia se confruntă cu probleme legate de coeziunea socială și cu probleme identitare. Letonia trebuie să-și crească bugetul de apărare de la 1,7%, cât este în prezent, până la 2%, să își revizuiască relațiile cu Rusia prin semnarea unui acord bilateral privind frontierele dintre cele două state. Lituania trebuie să găsească o soluție satisfăcătoare în ce privește poziția față de Holocaust. Slovenia este preocupată de necesitatea creșterii cheltuielilor militare de la 1,5% la 2%, profesionalizarea forțelor armate și lărgirea suportului opiniei publice pentru aderarea la NATO.

Fig. 1. Evoluțiile țărilor potențial invitate să adere la NATO

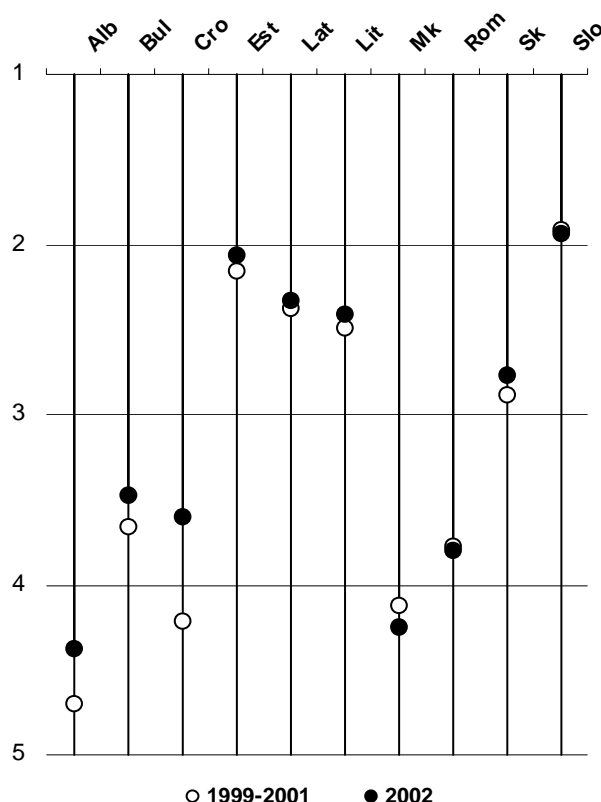
	Evaluare	ALB	BUL	CRO	EST	LET	LIT	MK	ROM	SK	SLO
Evoluții politice	1999-2000	4,25	2,25	4,25	1,75	1,75	1,75	3,50	2,75	2,50	2,00
	2001	4,00	2,00	3,50	1,75	1,75	1,75	3,75	3,00	2,25	1,75
Societatea civilă	1999-2000	4,00	3,75	3,50	2,50	2,25	2,00	3,50	3,00	2,25	1,75
	2001	4,25	3,50	2,75	2,25	2,00	1,75	3,75	3,00	2,00	1,75
Mass-media	1999-2000	4,50	3,50	5,00	1,75	1,75	1,75	3,75	3,50	2,25	1,75
	2001	4,25	3,25	3,50	1,75	1,75	1,75	3,75	3,50	2,00	1,75
Calitatea actului guvernării	1999-2000	4,75	3,75	4,00	2,25	2,50	2,50	3,00	3,50	3,00	2,25
	2001	4,25	3,50	3,50	2,25	2,25	2,50	3,75	3,75	2,75	2,50
Cadru legal	1999-2000	5,00	3,50	4,75	2,00	2,00	2,00	4,25	4,25	2,50	1,50
	2001	4,50	3,50	3,75	2,00	2,00	1,75	4,25	4,25	2,25	1,50
Corupție	1999-2000	6,00	4,75	5,25	3,25	3,50	3,75	5,00	4,25	3,75	2,00
	2001	5,50	4,75	4,50	2,75	3,50	3,75	5,00	4,25	3,75	2,00
Privatizare	1999-2000	4,00	3,75	3,75	1,75	2,50	2,50	4,00	4,00	3,25	2,00
	2001	3,75	3,50	3,50	1,75	2,50	2,50	4,00	3,75	3,00	2,25
Politici macro-economice	1999-2000	5,00	3,50	3,50	2,00	2,50	3,25	4,75	4,00	3,25	2,00
	2001	4,50	3,25	3,50	2,00	2,50	3,00	4,75	3,75	3,25	2,00
Politici micro-economice	1999-2000	4,50	4,00	3,75	2,00	2,50	2,75	5,00	4,50	3,50	2,00
	2001	4,25	3,75	3,75	2,00	2,50	2,75	5,00	4,50	3,50	2,00
Democratizare	1999-2000	4,38	3,31	4,19	2,06	2,06	2,00	3,44	3,19	2,00	1,94
	2001	4,13	3,06	3,25	2,00	1,94	1,94	3,75	3,31	2,25	1,94
Domnia legii	1999-2000	5,50	4,13	5,00	2,63	2,75	2,88	4,63	4,25	3,13	1,75
	2001	5,00	4,13	4,13	2,38	2,75	2,75	4,63	4,38	3,00	1,75
Liberalizare economică	1999-2000	4,50	3,75	3,67	1,92	2,50	2,83	4,58	4,17	3,25	2,08
	2001	4,17	3,50	3,58	1,92	2,50	2,75	4,58	4,00	3,25	2,08

Sursa: Freedom House. Scoruri pe o scală de la 1 la 7, în care 1 reprezintă nivelul cel mai înalt, iar 7 nivelul cel mai jos al performanței

Bulgaria trebuie să își multiplice eforturile de combatere a corupției, să reformeze sistemul juridic și să finalizeze reforma armatei. La rândul ei, și România are numeroase priorități pe ordinea de zi, cum ar fi o mai serioasă luptă cu flagelul corupției, creșterea performanțelor economice în vederea susținerii reformei armatei și a cheltuielilor militare ridicate, soluționarea

problemei legate de asigurarea confidențialității informațiilor NATO, dată fiind posibilitatea prezenței în noile agenții de securitate a foștilor membri ai Securității, precum și adoptarea unei poziții ferme față de deportările evreilor și a persecuțiilor din perioada lui Ion Antonescu (1940-1944). Comparativ cu celelalte state candidate cu șanse mari de a fi invitate la Praga, România înregistrează cele mai scăzute performanțe (Fig. 2).

Fig. 2. Evoluția comparativă a scorurilor potențialilor membri



Sursa: Freedom House; 1 scorul cel mai înalte, 7 scorul cel mai scăzut

Urmând o sugestie venită din partea Occidentului, România și Bulgaria și-au prezentat candidatura în formula de 2+2, reușind să convingă Grecia și Turcia, rivali tradiționali, că susținerea candidaturii României și Bulgariei este atât în interesul lor, cât și al NATO, întrucât consolidarea flancului sudic al alianței va duce la atenuarea tensiunilor bilaterale.

Pe scurt, România și Bulgaria și-au impus cu succes argumentul strategic în favoarea intrării lor în NATO. Ambele state sud-est europene au fost printre primele din regiune care au sprijinit coaliția președintelui Bush împotriva terorismului. Atât România, cât și Bulgaria și-au oferit necondiționat spațiul aerian, maritim și terestru, facilitând astfel trimiterea forțelor aeriene americane în Afganistan. *Ambele state și-au triplat prezența în cadrul misiunilor internaționale de păstrare a păcii. Un amplasament românesc la Marea Neagră, în portul Constanța, a devenit cap de pod pentru rotația trupelor americane atât în interiorul Balcanilor, cât și în alte zone sensibile, cum ar fi Afganistanul. Unitățile militare ale celor două state au cooperat cu rezultate satisfăcătoare în cadrul ISAF (International Security and Assistance Force) în Afganistan.*

România și Bulgaria merită să fie luate în considerație pentru următorul val al extinderii alianței din mai multe motive:

- Ambele state au reușit să își mențină stabilitatea într-un context regional dificil, evitând astfel pericolul de a deveni importatoare de instabilitate.
- Cele două state au demonstrat că sunt promotori ai securității în regiune. Ele s-au dovedit a fi parteneri loiali în conflictul din Bosnia și Kosovo și în războiul împotriva terorismului, reușind să

promoveze politici active de cooperare regională în domeniul securității.

- Populația însumată a celor două țări se ridică la aproximativ 30 milioane, o adevărată masă critică atunci când este vorba de păstrarea securității și stabilității într-o zonă atât de sensibilă.
- În fine, în perioada de după 11 septembrie s-au conturat o serie de argumente geo-strategice pledând în favoarea intrării României în NATO, dată fiind ieșirea la Marea Neagră și posibilitatea transformării României într-o rampă de lansare în cazul extinderii războiului împotriva terorismului.

Cu toate acestea, pentru a nu rămâne o simplă strategie de aderare la NATO, România și Bulgaria ar trebui să treacă la un alt nivel de cooperare. Pentru forțele armate ale celor două state, aceasta înseamnă colaborare în diverse domenii, inclusiv în zona mai sensibilă a forțelor comune și în asumarea leadership-ului în promovarea cooperării regionale. Este necesară o implicare mai activă în managementul situațiilor de criză, incluzând posibile inițiative comune sub auspiciul Multinational Peace Force South Eastern Europe (MPSEE), la fel ca și interconectarea sistemelor de supraveghere aeriană ale celor două state. În acest fel, o dată invitate să intre în NATO, România și Bulgaria ar putea să demonstreze că reprezintă un factor care nu poate fi neglijat pentru asigurarea securității în sud-estul Europei.

România și Bulgaria nu trebuie să aștepte, ci să înceapă să lucreze asupra unor unități militare comune sau sisteme compatibile de supraveghere

Primirea în NATO a României și Bulgariei va oferi celor două țări numeroase oportunități investiționale. În cele trei state din Europa centrală incluse în primul val al extinderii alianței, investițiile străine au crescut considerabil după ce acestea au devenit membre NATO la sfârșitul anilor 1990. Se așteaptă ca, odată incluse în NATO, împreună cu Slovenia, cele două state sud-est europene să întărească flancul sudic al Alianței, întărind coeziunea cu un alt membru important al alianței, Turcia, și asigurând accesul operațiunilor NATO de menținere a păcii în Balcani. Astfel, securitatea, stabilitatea și cooperarea regională vor fi întărite, generând un mediu mai propice atingerii scopurilor comunității internaționale în zona tulbure a Balcanilor. Admiterea unor candidați din zona Balcanilor, cât și din cea a Mării Baltice va accelera procesul de transformare a Rusiei într-un partener democratic.

ÎNVĂȚÂND DIN LECȚIILE LUI 11 SEPTEMBRIE

După 11 septembrie 2001 NATO nu mai este aceeași organizație. În pofida invocării celebrului articol 5 din tratatul de înființare a Alianței Nord-Atlantice, SUA au ignorat poziția aliaților și nu au pus mare preț pe componenta militară a NATO. Chiar dacă afectează toate celelalte state membre ale alianței, războiul împotriva terorismului este mai întâi de toate un război al Statelor Unite, iar Europa este un actor secundar. După summit-ul de la Reikjavik din mai 2002, NATO a intrat într-o criză identitară în termeni de semnificație strategică. Criza este accentuată și de discrepanța dintre capacitățile militare ale SUA și cele ale Europei, care

devine tot mai vizibilă după 11 septembrie, și de noul rol pe care Rusia și-l asumă în relația sa cu Occidentul. Împotriva acestor evidențe, summit-ul de la Praga va schimba Alianța. Se așteaptă ca schimbarea să survină în următoarele direcții:

- secretarul general al NATO, George Robertson, a cerut statelor membre ale alianței să își mărească cât mai rapid cheltuielile militare, pentru a păstra statutul Alianței în lumea de după 11 septembrie. Defence Capabilities Initiative, lansată de NATO la summit-ul de la Washington, nu a reușit o îmbunătățire a situației. Doar cele 48 miliarde USD cu cât a crescut bugetul de apărare al SUA în anul 2003 depășesc totalul bugetelor de apărare ale Marii Britanii și Franței luate împreună, acestea deținând următoarele două forțe armate ale NATO. Europeanii cheltuie doar 1,8% din PIB-ul pentru apărare, comparativ cu cele 3,4% ale SUA.
- altă necunoscută ține de modul în care NATO se va poziționa față de pericolul terorismului global. Terorismul trebuie să fie stârpit în aproximativ 60 de state, iar SUA nu pot duce singure această bătălie complexă și de lungă durată. Chiar dacă s-a aflat în centrul atenției în toate scenariile de securitate de după cel de-al doilea război mondial, pericolul terorismului nu a generat schimbări structurale în reconstruirea instituțiilor de securitate. Organizațiile militare, sistemele de armament, sistemele informaționale și de comunicare și dimensiunile bugetelor militare nu au fost adaptate pentru a face față terorismului pe scară largă. Mai mult chiar, divizarea sarcinilor între forțele de poliție și serviciile secrete, precum și între ramurile interne și externe ale celor din urmă, a rămas la fel, în pofida faptului că pericolele de după sfârșitul războiului rece, și în special terorismul, au spart frontiera între securitatea internă și cea externă. La un an de la evenimentele de la 11 septembrie, când lumea occidentală globalizată și multiculturală fost supusă unei grele încercări, în cadrul summit-ului de la Praga NATO este chemată să suplinească hiba existentă în sistemul de combatere a terorismului.

NATO are nevoie de aliați care să câștige luptele de mâine, nu cele de ieri. România trebuie să își dovedească utilitatea în lupta împotriva terorismului.

Câteva direcții de acțiune sunt deja schițate și parțial implementate. Acestea includ reinterpretația regulilor de construire a coalițiilor, revizuirea instrumentelor legale de reglementare a detectării, înregistrării și diagnosticării organizațiilor și activităților teroriste, schimbări în sancțiunile aplicate terorismului și suportului financiar acordat acestuia, închiderea taberelor de pregătire a teroriștilor, reglementarea extrădării acestora, coordonarea măsurilor luate împotriva spălării de bani și a evaziunii fiscale, cooperarea între agențiile de securitate și serviciile secrete, cu factorul uman jucând un rol proeminent, schimbări în domeniul cercetării și dezvoltarea industriei de apărare, cu prioritate acordată sistemelor de analiză și control.

România trebuie să se arate capabilă să ofere sprijin militar, și, din ce în ce mai important, sprijin politic în lupta împotriva terorismului. Unitățile militare trimise să contribuie la eforturile militare din Afganistan sunt importante. Claritatea și hotărârea sunt valorile pe care le caută NATO acum, și în special forța cea mai importantă din cadrul Alianței, adică SUA. Semnarea

acordului de neextrădare a soldaților americani către Curtea Penală Internațională este un gest care necesită multă prudență, dar care a reprezentat alegerea logică în circumstanțele date și este în deplină conformitate cu atitudinea ferm pro-atlantică a României, inaugurată în 1997.

PENTRU UN PARTENERIAT PUBLIC-PRIVAT (PPP)

Evenimentele din 11 septembrie au schimbat semnificativ percepția noastră asupra celei mai importante puteri mondiale, conducând la conștientizarea complexității noului mediu de securitate. Atât noile, cât și vechile pericole la adresa securității, cum ar fi terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă (WMD), a armelor ușoare (SALW), a traficului de droguri și materiale nucleare, imigrația ilegală, corupția și spălarea de bani, calamitățile naturale, reducerea resurselor de apă și petrol, toate acestea necesită un parteneriat civil-militar solid.

Numai un asemenea parteneriat ar putea să se depășească provocări cum ar fi administrarea frontierelor, siguranța transporturilor, apărarea ordinii publice, apărarea civilă și pregătirea în fața calamităților naturale. Nevoia unui asemenea parteneriat este mult mai evidentă în zonele de combatere a terorismului. Devine clar că autoritățile guvernamentale nu vor putea procesa cantitatea uriașă de informații existente la ora actuală cu privire la organizațiile internaționale. Mai mult decât atât, vulnerabilitatea sistemelor de infrastructură în fața activităților teroriste necesită o pregătire specială, dezvoltarea unui sector special în cadrul armatei, incluzând experți financiari, programatori, oameni de știință, fizicieni, și alți specialiști, colaborarea cu tot mai importante firme private de securitate pentru a preveni potențiale evenimente de genul celui de la 11 septembrie. În SUA, acest parteneriat pare să se transforme în curând în realitate, cu deja anunțata intenție a sectorului privat american de a cheltui în perioada următoare aproximativ 150 miliarde USD pentru sporirea măsurilor de securitate în interiorul SUA. Nevoia încurajării unui asemenea parteneriat este la fel de acută și în România. Formularea unei asemenea strategii și promovarea ei atât la nivel guvernamental, cât și la nivelul ONG-urilor ar trebui să fie prima sarcină a perioadei de după summit-ul de la Praga.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Nu trebuie să se uite că, o dată primită invitația de aderare la NATO, următorii doi ani, necesari pentru ratificare, vor fi cruciali pentru România. Se pare că perioada cuprinsă între primirea invitației și semnarea Tratatului Nord-Atlantic va fi cea mai riguroasă în ce privește examinarea invitațiilor. Drept urmare, mecanismul care va condiționa intrarea în NATO și care până în prezent a funcționat perfect, oferind un imbold pentru reforma militară, va fi păstrat și chiar consolidat în perioada de după Praga.

Problemele care trebuie abordate în cadrul dezbaterii interne cu privire la integrarea în NATO sunt numeroase. Printre acestea, cele mai importante sunt:

- Restructurarea sistemului de apărare în sensul reducerii, modernizării și profesionalizării forțelor
- Reforma industriei de apărare și relaționarea acesteia cu mediile oamenilor de afaceri din România
- Susținerea publică pentru misiunile de menținere a păcii
- Stadiul programelor de integrare în Alianță
- Noile oportunități care vor decurge din calitatea de membru

Societății civile îi revine, așadar, un rol foarte important în procesul integrării euro-atlantice. Pentru promovarea și implementarea strategiei parteneriatului public – privat, autoritățile ar trebui:

- Să susțină ONG-urile orientate către studii de securitate, ținându-le la curent cu toate inițiativele guvernamentale.
- Să pună la dispoziția experților din cadrul acestor ONG-uri bazele de date al căror conținut este important pentru luarea deciziei și să îi consulte ori de câte ori este nevoie.
- Să implice activ aceste ONG-uri în promovarea obiectivelor integrării euro-atlantice.

În ceea ce îi privește pe actorii independenți, ONG-urile trebuie la rândul lor să:

- Prezeze autoritățile să accelereze procesul reformei sistemului de apărare înainte și după perioada summit-ului de la Praga.
- Să semnaleze orice proces disfuncțional care ar putea să intervină și să monitorizeze modul în care diferitele programe de integrare în NATO vor fi implementate.

Pentru a încheia, din cei zece candidați din Europa centrală și de est, cel mult șapte vor fi invitați să intre în NATO la summit-ul de la Praga. Cu toate acestea, invitația nu trebuie să fie luată ca un fapt definitiv. În cei doi ani care vor urma, va conta foarte mult modul în care invitații își vor administra problemele interne, adaptându-se la procesul de transformare al NATO și confruntându-se cu noile pericole adresate securității, cum ar fi terorismul și proliferarea armelor de distrugere în masă. Din această ultimă perspectivă, crearea unor unități militare specializate care să contribuie la securitatea euro-atlantică în general, la fel ca și la crearea unui parteneriat public-privat adecvat în aria securității, are menirea să sporească simțitor șansele ratificării statutului lor de membru NATO.

LISTA DE FIGURI

ECONOMIE

Fig. 1. Evoluția combinată a arieratelor, % PIB	7
Fig. 2. Mijloace fixe ale băncilor (din total).....	10
Fig. 3. Rata dobânzilor active și pasive pentru clienții nebancari	11
Fig. 4. Evoluția productivității și a salariilor, iunie 2002 față de iunie 2001	15
Fig. 5. Balanța de plăți, poziții selectate, sold, mil. USD	18

SOCIAL

Fig. 1. Transpunerea acquis-ului UE privind politicile sociale prin noul cod al muncii.....	21
Fig. 2. Rata de dependență (contribuabili / pensionari)	24
Fig. 3. Număr de copii în centre de plasament pe grupe de vârstă– Iunie 2002	26
Fig. 4. Copii care se află în familii adoptive	31

POLITIC

Fig. 1. Evoluțiile țărilor potențial invitate să adere la NATO	36
Fig. 2. Evoluția comparativă a scorurilor potențialilor membri.....	37

Autori și colaboratori

Cu excepția cazurilor în care se specifică explicit, acest raport vă este oferit de experți din cadrul Societății Academice din România (SAR). La acest număr au contribuit:

- Bogdan Chirițoiu
- Daniel Dăianu
- Cristian Ghinea
- Sorin Ioniță
- Victor Petrescu
- Alina Mungiu-Pippidi
- Adrian Pop
- Liviu Voinea
- Victoria Timofte (Research Assistant)

Sondajele de opinie publică sunt concepute și analizate de Dr. Alina Mungiu Pippidi și realizate de Centrul de Sociologie Urbană (CURS)

Acest raport se poate găsi pe internet în limba engleză pe site-ul PNUD România

<http://www.undp.ro/>

Raportul, ca și alte publicații ale SAR sunt disponibile atât în engleză cât și în română pe site-ul Societății Academice din România:

<http://www.sar.org.ro/>

și le puteți obține fie în format electronic fie tipărit scriind la office@sar.org.ro

Societatea Academică din România (SAR)
Petofi Sandor nr. 15
București, sector 1, România
+4021-2221868